

Nassari Elvi:

„Ku vahel Koidula lähkohe
jovva, tii kumardusõ
sinnäpoolõ, koh näkküs
mi kodomõts.
Hingel saa kergep.”

lk 2

Ploomi Anete:

„Nuurpernaase tiitli sai Ilvese
Kirke, karusõ võistlusõ võit
Soone Jürgen, kõgõ parep
seto keele kõnõlõja oll
Saarekivi Katarina-Lee.”

lk 2

Kauksi Ülle:

„Ku ma joudsõ kontroll-
etendüsele, sis olli väigagi’
meelelitsõlt raptõt tuust, õt
kõik oll nii hüä. Pallõ parep
ku ma mõistsõ mõtõldagi’.”

lk 10

Setomaa

Hind 2 eurot

August 2025, nr 8 (429)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Pääkõrraldaja kaehhus Saatse Kuningriigipääväle

KALA INGRIT

Saatse Kuningriigipäävä pääkõrraldaja

Mul ku Satserinnah kasunu ja säääl koolih käunu inemesel oll’ süämehe tunnõ, õt kunagi võisi’ mu kodokotusõh kah Seto Kuningapäivä pitä’. Arvssi, õt tuu jaost om vaia vähembält paar-kol’ aastakka ette maa-umanikõga plaani pitä’ ja sihte säädä’. Ku sis Kudre Raul aas-tak tagasi Saatse rahvalõ hõiga-s, õt kas teeme’ Kuningriigi är’, ja inemese’ säääl tuupääle kihevilõ lätsivä’, tundu, õt aig om käeh ja vaia naada’ asja edesi ajama.

Tämbätses om Saatse Kuningriigist saanu aolugu ja olõmi tennü ilosa päävä. Mullõ õks miildüs kuuhtüüd tetä’ nuidõ inemestega, kiä’ üteh mõtlõsõ. Taha siih aole-heh kittä’, õt meil oll’ ulli-muudu hüä kõrraldajatõ kamp. Kumarda kundsõni ja kitä tai-vani! Kõiki nimmepite jovva-i siih ülest lukõ’, a mõnõ’ vedos-niku’ õks mahas är mantsõda’. Hüä miil, õt hulka oll’ tüüh ka Setomaa vallavaltsusõ inemesi, nii piledimüügih, projekte kirotamisol, sekretäri tüüh, sõaväe-paraadi kõrraldamisõl, mee-diaga toimõtamisol ku muial. Mitmit vuurõ sai peetüst külä-kuuholõkit, õt külärahvas õks tiäsi’, miä päält päätnitsapäivä järgmätseel pääväl Saatseh tulõ-mah om. Aifumma kõigilõ kambah olõmisõ iist!

Kunsti Raivo om jo pikkä aigu Setomaal tiidä’-tunda’ turva ja parkmisõ kõrraldusmihi vedosnik. Ku vaia, sai Raivo kõrraldusõl mõni miis kodo viidü vai uma massinaga edimäste ritta parkma säetü.

Majandus- ja ehtusmeeste kambah olliva’ Satserinna nulgast kotusõ päält Kudre Rauli puult kokko korätu mehe’. Kõik olliva’ isoga aša man ja nii sääd-mine, ehtüs ku korstus käve kipõlt ja suurõ huuga. Viil aas-tak tagasi võsoh olnu platsist sai uhkõ kuningakülä pidoplats ja õga murrõkõnõ löüdsõ kipõlt lahendusõ.

Kuningapääväl õks tahetas mõõtu votta’. Soo aastaga kõigi võistluisi päävedosnik oll’ Saarinõ Maarja. Uma ala vedosniku’ olliva’ Keerpalu Marika, And-

Vahtsõnõ ülembsootska Vabarna Jalmar.

Teervalti Reigo pilt

„Setomaa tennäs” 2025:

- **Veesaarõ Anne** – seto kultuuri tutvustamisõ iist;
- **Breidaksi Arved** – setokõisi tegemisi tutvustamisõ iist;
- **Leima Aarne** – Seto Kuningriigi pikäaolitsõ kõrraldamisõ ja edendamisõ iist;
- **Paloka Gerd** – seto kultuuri ja näpotüü noorõlugu tutvustamisõ iist;
- **Miikse Ristija Johannese kogodus ja toetaja** – hüä-tahtlikkus ja pühendümüs om võimaldanu’ Miikse kerikul vahtsõst saia’.

resoni Sigre, Rahasepä Rainer, Kalkuni Andreas, Kala Ingrid, Virro Kersti, Laatsi Leivo, Turvasõ Evelin ja Toomistõ Lauri. Aifumma kõigilõ vedosnikõlõ, avitajatõlõ ja hindajitõlõ – kõik meistri’ saiva’ sorditu.

Jo pia aastak tagasi sai Urmi Eveliniga märgtüs Kuningriigi papridõ kujondust ja teno timä kompuutritüüle sai kõik rek-laami’ ja muu materjal ilosast Saatse küläplatsi värme ja kiri-

kinda mustrit arvõhe võttõh.

Kuningapääväst sai Saatse külä õga kotus ilosast teno Vis-kari Moonika ja timä mehe Alari tüüle. Kõik varrambalt tettü kujokõsõ’ ja pildikõsõ’ saiva’ vahtsõ vällänagemisõ ja kõrdapite ülest säetü. Eiski bussijaam sai üle värmtüst ja uhkõst rongijaamast säetü.

Hüä miil, õt pido olõ-s õnnõ päälava man. Külälava oll’ kah kõikaig rahvast täüs, nii laul-jit, tandsjit ku kullõjit ja kae-jit. Grünbergi Marialõ aifumma külälava vidamisõ iist! Kuuh-tüüh Saatse muuseumiga sõitsõ Saatse ja Samarina vaihtõl rong. Teno tuulõ jõudsõ pallõ inemesi muuseumi mano. Saatse muuseum tekk Kuningriigi viilgi suurõmbast ja laembast. Aifumma muuseumilõ kambah olõmisõ iist!

Kauplõjit oll’ Kuningriigih parasjago, kiäki es jää’ nälgä ja ilosat käsütüüd saiva’ kaia’ ja osta’ kõik, kiä’ tahtsõva’. Mõni oll’ õkvallt söõgi-joogi ja käsi-tüü peräst Kuningriiki tulnu. Aifumma, Mõttusõ Raili, Koidu Jane ja Seto Käsitüü Kogo!

Kõkõ rassõmp oll’ edimält

löödä’ päälavalõ pääväjuhtõ. Ma sortso sinnä’ inemesi nuidõ hul-gast, kiä’ hõste seto kiilt kõnõ-lõsõ’. Ja löüdsõ – Luigasõ Inara ja Kalkuni Andreas! Ti juttu oll’ hüä kullõlda’ ni seletüstest saiva’ arvu ka nuu’, kiä’ olliva’ Kuningriigih edimäst vuuri.

Latsi moro teime timahava õkvallt pääplatsi pääle. Tuiga Elis uma tütreka kamandiva’ terve pikä päävä tsillokõistõ ja suurõmbidõ latsiga. Latsi oll’ nii pallõ, õt tulõva aastaga olõssi vaia suurõmbat telgi-alost. Om hüä, õt vöödõtas latsi üteh, nii hoitus mi kul-tuur jõvvulisõmbalt.

Aifumma, elektriku’, lava-mehe’, kirotaja’, tohtri’, info jagaja’, kaameramehe’ ja -naase’ ni kirmasõ pillimehe’!

Viilkõrd külärahvalõ teno arvusaamisõ iist, õt päätnits om meeles kõigilõ veiga tähtsä ja tulõ tulõva aastaga jälki, a Kuninga küläst saamõ õnnõ üts kõrd. Mi Satserinna nulk ja Saatse küläkene sai teno Kuningriigilõ sada kõrda suu-rõmbast ja üleilma tuntumbast!

Näemi tulõva aastaga Kuningriigih!

Kuninga meistri’:

- Kuninga sõnolinõ: **Nassari Elvi**
- Pillimiis: **Teppo Leo**
- Kargusõkargaja: **Valgu Meel**
- Kasatskilüüjä: **Keskkülä Kaspar**
- Leeväküdsäjä: **Kikka Mär**
- Piiraguküdsäjä: **Vabarna Jane**
- Ollõtegiä: **Raali Ain**
- Sõirameistri: **Harrõoro**
- Taarimeistri: **Sõrmusõ Paul**
- Handsaajaja: **Kasvandiku Hillar**
- Veinimeistri: **Linnusõ Vaino**
- Näpotüümeistri: **Jacobsoni Külli**
- Vägümiis: **Lampmanni Jakob**
- Pildistäjä: **Virro Anna-Maria**
- Kimmäs seto keele kõnõlõja: **Rahasepä Maria**

Kuninga meistri’.

Teervalti Reigo pilt

Setomaa nuursootska tervtüs

Ma olõ **Bergi Emilia**, vahtsõnõ Setomaa nuursootska. Mul om suur avvuasi ja hüä miil saista’ šool aastagal nuuri tegemisi ja huvidõ iist. Ma soovi väiga’, õt Setomaal tulõsõ illos, ütime ja teküs aastak.

Ma olõ nõidõ mõnõ nädäli joosul jo olnu’ ilosidõ tegemisi man. Kostipääväl käve kohv-kih, proomõ hüvvi süüke ja juukõ, õgal puol vöödõti hõste vasta. Süväste mõio näüte-mäng „Seto Odüsseia“. Ma tiia, ku hulga tüüd ja pühendümist om säntse sündmüse luu-mistõ pant, ma hinda tuud korgõlt.

Ka’ Treski Festil oll ilo-linõ olõminõ, mia om Seto-maa inõmisilõ umanõ. Ma usu, õt kuuhtüü vahtsõ ülebssootska Vabarna Jal-mariga’ saa olõma teküs.

Ma tii kõik tuu jaost, õt šool aastagal olõs meil nuuriga’ hulga huvtavvi

ja meeleverätsit kokkosaamisi. Säänestmuudu mi saa hoita’ kultuuri, pruuki’ nuuri ener-giat kogokunna hüäst.

Tõlknü’ Sarvõ Õiõ.

Kodo piiri pääl

Šoo leelo sündü mu süämet ja kõnölös suuröst igatsusöst uma kodopaiga perrä. Ku' lau-luteema Seto Kuningriigih vällä hõigati, sis mõtli: kuis ma külh nii ar saasi' laulta', ot ikma nakasi-i. Tuu peräst, ot kõik, millest laula, pututas minno eishindäst veiga halusahe.

Mu sünnükodo jääski piiri pääle, selle ot Piusa om piiri-jogi. Koidulast üle Piusa minneh tulõ kurra kätt Kunidsa-gora külä, hüvvä kätt lätt tii läbi mõtsa Tsäältsüvvä esä-kodo. Jalaga om kodo minnä' önnö paarkümmend mintat, hobösõga sai kibõhõmpa. Kodo-talo, Torni talo, tull' mu esäl Koolal (ristinimega Nikolai) 25 aastat tagasi ar vöörilõ müvvä', selle ot 75-aastasõna jovva-s tä inämb talo ja töiega toimõ tulla'. Meil latsil, katõl tütreil oll' kah viisaga rassõ kavvõst appi kävnu'. Hobösõ Juku os' ar' üts rannavindlane ja esäst saigi liinamiis. Nüüd joba 19 aastat puhkas esäkene Tartoh kalmõaiah. Imä Leeni, kiä oll' Trõnnõlt mehele tuud, kuuli ar' noorõna. Timä om matõt Taeluvva. Sää mi perre havva-kivi pääl omma' esä ni imä nimi kõrvu. Vee' mõista-s esä 40 aastat tagasi Vörost havvakivvi telleh arvada', ot timmä saa-i aastidõ peräst uma kadonu naase kõrvalõ matta'. Vaihhõ-pääl oll' ar muutunu riigikõrd. 1926. aastal sündünü esäst, Eesti kodanigust, sai vahtsõl aol emigrant-välismaalano, kinkölõ naati Tartoh massma önnö rahvapensioni, tuud kõkõ madalappa. A hädä tuust rahast, pääasi, ot umastõ mano päässi.

Trõnnõ maama, vanaimä Anne (mu imä puult vanaimä), oll' otsani hüä ja lõõhkõ ineminõ, veiga tüülinõ pernaane. Ku timäle mõtlõ, tulõ kõõ vesi silmi – nii illoš oll' latsõiä aig maama man. Trõnnõ-maama, vanaesä Jaan ni ristiesä Kalju omma' matõt Mölla. Vanaimä-vanaesä kotost olõ-i inämb midägi kuuldnu', vaest om siski vil Obdjehha jõe veereh alalõ. Ögal migulapääväl mõtlõ imä ja umatsidõ pääle, näide kääpidõ pääle Taeluvva. Ögal mõlapääväl mõtlõ kadonu maamakõsõ pääle. Ja esä pääle mõtlõ timä sünnüpääväl (tulõva aasta tulõ joba 100) ja käü Tartoh timä

Seto Kuningriigi sõnolinõ Nassari Elvi. Eräkogo pilt

kääpä pääl. Ku vahel Koidula lähkohe jovva, tii kumardusõ sinnäpoolõ, koh näkküs mi kodomõts. Hingel saa kergep. Saatseh umma laulu laba pääl lautõh tullgi vesi silmä, sõna' latsi' segi, a siski sai kõik süäme päält ar ültüs. Ka tuu suur lootus. Suur teno seto inemiisilõ, kiä' tull' hüvvi sõnno ütlemmä, niisamatõ sõnolisõ-võiklusõ suditiijilõ, kinkilõ mu laul miildü. Tehnä ka Ilolanga leelopargi naisi ütehlaumisõ iist, killõt Kasendi Mariat ja umma sõsard Koseri Ainot, kiä härgütü minno laulma.

NASSARI ELVI,

2025. aasta Seto Kuningriigi sõnolinõ

Koh õks ommõ mu esä Koolä kodo, koh õks ommõ mu Trõnnõ maama maja? Esä kodo jääs Koidula taadõ, Piusa jääse tä piirijõ viirde.

Süä tsänku jäi Tsäältsüvvä küllä, tahass Trõnnõlõ maama ma majja. Esä Koolä om ammuki koolnu', maalõ kantu om Trõnnõ maamakõnõ.

Kuna saasi' ma kodo vil minnä', minnä' maama ma matusõ pääle? Minnä' tahasi' migulapääväl, mõtõh minnä' om mõla- jo -pääväl.

Saa-ai õks minnä' ma migulapääväl, kaldu' umastõ kalmu- ma -aida. Suta-ai minnä' ma sukugi sinnä', mõlapääväst ma kavvõndõh mõtlõ.

Süä rassõ om sünnümaast kavvõh, önnõ Koidulast näe kodomõtsa. Kas õks tulõ viil kuna tuu aigu, veerüs ette õks veesselämb päivä?

Kui saa minnä' ma kull' a umma kodo, suta minnä' jal sünnü- ma -paika. Sää ma kalmõ pääl kumarda jalga, süä sütiis mul jälki ar' kõrda.

Väiko-Kunigriik 2025 – nuuri puult kõrraldõt pido

31. juulil oll Saatse muusiumi moro jälki' täüs hüvvämiilt ja vuurmist, selle ot oll õgaaestaganõ Väiko-Kunigriigipäiv.

PLOOMI ANETE

Ku innebidi sood päivä kõrrald Setomaa Nuursuutüü Keskus, sis sool kõrral anti kõrraldaminõ innitsilõ nuursootskilõ. Nuursuutüütäjä' olli' kül' ka' kohal ja avidi', a kõrraldamisõ vastutus oll tävveligult nuuri olgõ pääl – ja nä sai' tuuga' hõste kõrda. Päävä iistvidäjä oll innine nuursootska Itse Rasmus, kinkõ tegemisõhuug pand peo kõrdapiteh Kauma.

Öt kõik tahtja' kotusõ pääle jovvasi', sis sõit ilmarahalda' buss läbi Setomaa ja koras latsõ' ja noorõ' pääle. Päiv naas pääle Setomaa hümniga' ja tervtuisiga'. Itse Rasmusõ oll hüämiil tuust, ot noorõ' eis' sai' säntse ettevõtmisõga' kõrda. Tä selet, ot nimi „Latsipäiv“ nimetedi ümbre „Väiko-Kunigriik“, ot tuu olõs mõtõld nii latsilõ ku ka' noorilõ. Ülebsuotska Uibo-lehe Urmo üteli, ot tähtsä om, ot noorõ' umavaihlõ läbi kausi' ja lövväsi' vahtsit sõpru.

Üts huvtavab jago oll piirivalvaidõ tehnika ja varustusõga' tutvast saaminõ. Piirivalvaja Vello ja timä neläjalgnõ kolleeg Ats – pini, kiä' viil opp – paki' pallõ nalja ja helevüst. Ats näüdäs hindä tarkust, a mõnt-kõrd otsust umma trikki loominguiltsõlt tetä' ja tuu pand kõik rahva naardma. Peräst oll küüsümisõ aig ja proomti ka' patrullauto seeh istmist.

Viil oll' mitmõ' tüütärõ'. Proomti sõira tetä', oll piiri-

Kuningriigi latsipääväl.

Ploomi Anete pilt

matk, sannaviha ja lillivanigu tegeminõ, seto keeleh lugõminõ ja pakutruk. Aigu oll ja huvilisõ' sai' kõik tüütärõ' läbi kavvu', ot vahtsit tiidmisi saia'. Peräst tuud kõkkõ olli' võistlusõ': nuurpernaane, kafus ja seto keele kõnõlõja. Nuurpernaase tiitli sai Ilvese Kirke, kafusõ võistlusõ võit Soone Jürgen, kõgõ parep seto keele kõnõlõja oll Saarekivi Katarina-Lee.

Kõgõ tähtsäp jago pääväst oll paku pääle saistaminõ, ot saia' vahtsõnõ nuursootska. Kandi-

daatõ oll kol'. Saarekivi Katarina-Lee, kiä' oll jo üteli aastagal nuursootska, üteli, ot tuul kõrral oll tä liisnalt nuur, no' lubasi naada' inäbä seto kiilt eloh hoitma. Tä sai 25 hellü ja jäi töösõst. Itse Rasmus tahtsõ edesi olla' tuuh aamõdih, ot hindä poolkõlla' olõvit mõttit lõpuni' viiä', a tä sai önnõ 18 hellü ja jäi kolmadast. Võidu sai Bergi Emilia 35 helüga'.

Emilia om Talina seto, kiä' olõ-õs varahappa nuursootska olnu', uma hüä ja energilitsõ kõnõga' võit töisi süäme'. Tä

lubasi tetä' kuuhtüüd Talina seto nuuriga', kirotä' pallõ aolehte Setomaa, otsi' üritüisi jaost rahha ja lubasi, ot järgmätsel aastagal saava' kõik külälisõ' ilma rahalda' iätüst. Terveh päiv oll hüä näüdeh tuust, ku võimõka' ja pühendünü' võiva' noorõ' olla'. Väiko-Kunigriigipäiv 2025 oll täüs naaru, sõprust ja opmisrõõmu ni and kindla tundmisõ, ot Setomaa nuuri käeh om tugõvalt tulõvik.

Tõlknu' Sarvõ Öiõ.

IX Lummo Kati laululaagri oll' timahavva latsi ni nuuri näko

TARROSÕ TRIINU-LIIS,
laagrijuhi abilinõ

Kokko korjusi 116-päälilõ laulupargikõnõ. Naase' ja mehe', noorõ' ja vana' tulliva' mi ummist Setomaa küllist, a ka kavvõmbast: Talnast, Tartost, Pärnast, Valgast, Viländist ja eski Brüsselist. Laululaagri olõ-i önnõ laulmisõ ni opmisõ perrä käümisõst, sääll saat ka kokko setokõisiga, kiä' omma' suurõ ilma pääl lajah. Saat ummi vanno sõproga uudissist kõnõlda' vai eiski vahtsit tutviti löüdä' – kiä' vöi olla' su hindä kodoküläst peri! Om väiga hüä miil, ot sookõrd oll' pallõ nuuri. Eiski sai tetä' eräle opmisõs nuuri koorikõsõ ja näid jagosi viil naistõ mano kah! Illoš om uma silmäga nätä' ja uma kõrvaga kullõlda', kuiss setokeelidsõ' sõna' laulu seeh helkjä' helüga helisese'.

Üle-Pelska nulgast peri nuur Sarvõ Sädeli jaga umma edimäst laululaagri kogõmust: „Noorõ' saa-i inämb kotost tuud tunnõt üteh, kuiss om

kasuda' õgapäävätselt seto leelo ni keele seeh. Nä kuulva' seto kiilt önnõ sõs, ku uma koorikõsõga kokko tulõva', ja eski sõs vaest kõnõlõsõ' önnõ kirä-keeleh. Nä saa-i tunda' tuud kuuluvustunnõt, miä tule sõs, ku naase' kuuh röivilõ pandva', ütstõist säädvä', avitasõ' ja kõnõlõsõ' lugusit umast elost ja ummist esivanõmbidõst. Sood tunnõt ma sinnä' otõma latsigi.

Ja ku ma uma' silmä' ja meele' vallalõ tei, sõs löüdsegi. Ma julgõ arvada', ot šoo om kotus, koh õga seto nuur kõra eloh piassi käümä. Eski ku sa arvat, ot sul olõ-i säält määnestki vahtsõt tarkust saia', sõs tuud tunnõt vai olõmist sa täämbät-sel aol kergehe muialt lövvä-i. „Tuu om väega olulinõ, ku nuuri seeh om tekkünü huvi ni ka latsõkõisi haartas laagrihe üteh.

Aitõmma, kõik osalõja', oppaja', külälisõ', kõrraldaja', tulõmast ni olõmast! Suur teno tugõmast, Rahvakultuuri Keskus, Eesti Kultuurkapital, Setomaa Vallavaltsus! Aitõmma, mi uma' inemisõ', kiä' omma' seeni' laulukultuuri hoitnu'!

Vahtsõ aastaga laagri om 28.–30. juulil Nedsäjäh. Kandkõ' õks laulu' kavvõndõhe, ummi tarkus taivahe!

Laagrilisõ' kirmaski-tsõõrih.

Grünbergi Maria pilt

Vilistläse' kontserti kullõmah.

Eräkogo pilt

Petseri kooli kokkotulõk

Hainakuu 26. pääväl oll´ Tartoh Petseri eesti keskkoolih (II keskkoolih) opnu´ inemistõ kokkosaaminõ.

NASSARI ELVI

Tuud kokkotulõkit om peetü joba piä 28 aastat eri kotussih, Võroh, Petserih (2012), Tartoh, Verskah, Räpinäh ni voori ka Tallinah. Päämäne iistvidäjä om aastidõ joosul olnu´ Võro muusigakooli innine oppaja, Petserist peri Matteuse Undina (näiopõlvõ nimega Taivere). Minevä aasta ütël´ Undina Võro kokkosaamisõl, õt kõrral-dajatiüü võisi´ üle võtta´ kiäki noorõmbist. Pakuti vällä Petseri koori vilistlanõ, Võroh elläv äri- ja tehnikamiis Linnasaare And-res. Timä ollgi nõuh iist vidämä, võtt´ kampa kah uma klassisõ-sarõ, Tarto naase Sassi Anneli (näiona Kullasaar). Kokkosaamisõ kotusõst otsti uhkõ aoluulinõ hoonõh, Eesti Üliopilastõ Seldsi maja. Joba keväjäst pääle naati molõ-raamaduh Petseri eesti kooli lehe pääl rahvast kokko kutsma.

Muutunu seldsimaja

Insenõor-arhitekt Georg Hel-lati projekti perrä verevist kir-bitsidõst ehtet seldsimaja sai valmist 20. aastasa algusõh. Ma mälehtä, õt Vinne aol oll´ säääl suurõh saalih Tarto Üli-kooli spordisaal (koh ma´ki joosi-võimli) ja tööõsõh otsah kuns-tialuu kabinet (koh kullõldi prohvektor Vaga Voldemari loengit). Parhillatsõl aol om nuid ruumõ rassõ arki´ tunda´ – nii uhkõ ja illoõs om kõik. Seeh om kõrda tett esinemislabaga saal, uhkõ´ külekardina´, saina pääl aoluiteemalitsõ´ maali´. Abarahe saali oll´ üles säet hulga tsõõrkit valgõ linaga katõt laudu, minkõ taadõ mahass ar´ pallõ rahvast. Kali-dorih oll´ tervtüslaud, koh riah vatuveinipudela´ ja livva´ kerge sakuskaga, oll´ suur moodulinõ pildistamisaparaat. Tuu iih sai õgaüts lasta´ hindäst vai klassi-kambast pilti tetä´. Sai hindäle

mälestüsest vällä trükki´ vai e-posti pääle saata´.

Pido suurtugijast oll´ uma kooli vilistläne

Kell 12.30 nakaš pido pääle. Kõr-raldaja Linnasaare Andres läts laba pääle, ütël´ tervtüse´ ja hüä´ soovi´ edesi. Timä oll´ ka peo rahalinõ tugija. Selet, õt seto aša ajamisõst täl aigu haaru-i, a tahasi´ umalt puult midägi tagasi anda´ koolisõsarilõ-vel-julõ ja pito tugida´. 20-eurosõ osavõtumassuga tiidäki´ saa-nu-s renti´ nii uhkõt maia, telli´ peo vedosnikast näütlejät Dvin-janinovi Andrest ni eräle löõd-samiist. Saanu-s kah nii uhkõt Roodsi lauda, koh kõkkõ hüv-vä-parembat, soolast ni makõt, kooni tordi, kohvi ja piinü kon-jagini vällä.

Ette kutsti Matteuse Undina, kinkõlõ anti aastidõ joosul nätt vaiva iist illoõs lillipuket. Paa-baiäh Võro naane näütä-i vil määnestki väsumist vällä. Timä klassisõsar, kunaginõ Tarto-maa matemaadigaoppaja Pae (näiona Varik) Maria oll´ kah platsih.

Saalih oll´ üle saa inemisõ

Kokko oll´ tulnu üle saa inemisõ, vanõmba´ vilistläse´ olli´ joba ligi 90, nigu näütüsest 87-aastanõ meditsiinitüütäjä Matsi Luule, noorõmba´ olli´ sündünü´ pää-mätselt 1970. aastail. Oodõdu olli´ nuuki´, kiä´ olli´ lõpõtanu´ Petserih õnnõ katõsa klassi ja muijalõ edesi opma lännü´. Näi ütte seto miist, kiä´ oll´ pallõlnu, õt saasi´ ka kampa tulla´. Õt timä oll´ koolih käünü külh Poodlessah, a tundsõ Petseri kooli seto tsurrõ. Õks lubati timälgi tulla´. Üts Tal-lina abielopaar tull´ ütehkuuh, naane oll´ külh Petserih lõpõ-tanu vinne kooli, a tundsõ kõiki mehe (Linnasaare Hillari) koolivelju-sõsarit. Mõnõst klassist oll´ kaaslaisi tulnu´ kokko hulga rahvast, mõnõst õnnõ üts. Mi klassist oll´ lavva takah viis tütrikku (kats Võromaalt ja üts Võrost, üts Tartost, üts Tallinast), klassi-vele´ omma´ pia kõik ar koolnu´.

Niisama omma´ koolnu´ ar´ pia kõik koolioppaja´, õnnõ Tamme Valli, kiä´ eläs Tartoh, oll´ plat-sih. Aifumma timäle!

2004. aastal, ku Petseri eesti kuuli oll´ jäänü õnnõ paar-kolm koolilast, peeti tunnõ viimäst vuuri eesti keeleh. Sis tetti kooli asõmõl lingvistilinõ kimnaasium, koh Tamme Valli käve eesti kiilt oppamah. Pet-seri kunagitsõst Pihkva huu-lidsa koolimajast olla´ parhil-latsõl aol lingvistilinõ kim-naasium üle viid tuuhu ilo-sahe koolimajja, koh eestiaol oll´ ütiskimnaasium. Petseri II Keskkooli innidisel pikaaolit-sõl koolijuhil ja oppajal Tigase Vilmal lupa-s tervüs Tartohe tulla´. Tütär Annemai pidi imä man olõma, tõõnõ tütar Tiuu oll´ tulnu. Ütël´ ka imä tervtüse edesi.

Saa-i vidämä, peräst jal saa-i pidämä

Pääle tuud, ku pidovedosni-kast näütlejä Dvinjaninov oll´ uma elokaaslasõ, näütlejä Iso-tammõ Ingridiga andnu´ väiko kotsõrdi, nakaš rahvas laulma „Petseri valssi“. Tuu illoõs laul om seto kiränigu Vananurmõ Ilmari luud ni halgatas setodõlõ miilde ilosat kadonut pääliina. Vananurm oll´ eis´ kah säääl ja laul´ tuud laulu vil ütsindä kah. Pilli nakaš mängmä Oja-saare Toomas, a tandsjit jakku saali põrmandu pääle õnnõ mõni ütsk paar. Pidovedosnik võtt´ kätte helütõro, õgast lav-vast sai üts vilistlanõ määnd-segi koolimälestüse kõnõlda´. Algusõh taheta-s, häbendeldi, a varsti läts huug vallalõ. Saa-s inämb pidämä, mitmõl oll´ käsi vil pistü, ku pääväjuht ütël, õt kõik, puul tunni sai läbi. Miilde jäi Valgu Anne (näiona Ugur) jutt tuust, kuis timä kooliaol oll´ rehkendüseh veiga kehvakene, a kaeh, peräst sai timäst kogoni korteriühistü raamadupidäjä. Rahvas naard´ ka Sula Mihkli mälestüst tuust, kuis kuri koolioppaja Lump tull´ näide koto kaema – oppajil oll´ sääne kohus – ja kuis timä, latsõkõnõ, sis tuust ar hiitü. Imä olla´ katnu korgõlõ kül-lisõlõ söõgilavva, esä nõstnu

lavva pääle handsapudeli. Vot häbü esäst, mia no´ kühl saa? A oppaja nakaki-s tõrõlõmma, istõ rahulitsõlt lavva taadõ. „Ja oppajast sai mu silmih kõrraga ineminõ,“ lõpõt Sula jutu.

Raamadu esitlõs

Peräkõrra nakaš pääle „Petse-rimaa eloluuraamadu“ näütä-minõ. Pümme aoluulasõ Kalsi Aldo puult kokko säet raama-tut sai ka 20 euro iist osta´. Raa-mat om täüs ammu´ ar koolnu´ ja vil elävidõ Petserimaaga kõü-det inemistõ elolugusit, koh ka pildi´ man. Autor kõnõli aigupite ja pikält hindä eloluust, raamadu saamisõst, a ka poliitigast. Inemisõ´ olli´ tulnu´ pitto umavaihhõl kooliaigu halg-tamma ni joogikõist maitsma ja hümmiin oll´ kõva. Olõ-s joht pikä loengu kullõmisõ kotus. Kõnõlajalõ ette ant aig sai amki läbi, a jutt läts õks edesi. Õigõhe üldeh om raamaduga vaiva nätt, a viko om kah seeh. Toimõndamisõ tüü om kehvä-poolnõ vai om autor tuud eis´ tennü, õt rahha kokko hoita´.

Tahtu-i kuigi kodo minnä´ ...

Kellä neläst oll´ inämbüs kokko tulnu´ inemistõst kodo mine-mäh, poolõ viie paiku jäänü´ vil mõnõ´ veesselämbä´ vilist-lasõ. Mitmõ´ lätsi´ ummi klassi-kaaslaisiga vil kohegi edesi kuuhistma, tahtu-s vil ar kodo minnä´. Järgmäne aasta tulõ jal vaht-sõnõ kokkosaaminõ, a kotus olõ-i vil tiidä´. Arvada õks Võroh. Arotõdi tuudki, õt kas ka edespidi pitä´ kokkosaamist hainakuu viimätsel puulpühäl. Tuul aol om ka Viländi volgi-pido. Oll´ ka arvamist, õt kokko-saamisi võisi´ tetä´ õga kolmõ aastaga takast. Tuu pääle ütli´ elähünü´ vilistlasõ, õt olõ-i hüä plaan, veiga pikk vahe´, õt vaih-hõpäl koolõs mõnigi koolisõ-sar vai -veli ar´. Suur aifumma kõrraldamisõ iist Annelilõ ja Andresõlõ, kõik Petseri kooli kunagitsõ´ koo-lilatsõ´ omma´ ütël meele, õt veiga uhkõ, illoõs ja hõste kõr-raldõt pido oll´ soovoori Tartoh.

Ma olõ perüselt verskalanõ!

Rehi Angela käest küüsse küsimuisi Kauksi Ülle.

Angela, sa olõt võtnu´ ette suurõ tüü – kõrda tetä´ üts avvulitsõ aoluuga´ maja. Kuvvamuudu sa tooni´ joudsõ´?

Mälestüisi alalhoitminõ hoit mi aoluku ja and julgust ja joutu vasta panda´, ku tuud om vaia.

Mi tohi-i kunagi´ unõhta´ Verska Põhalaagrih küüditet ja hukat Eesti ohvtsere õga ütteri´ hinge, kiä´ om matõt võõra maa mulda, kiä´ om jätnü´ uma elo vägivaldsõlt verevõ terrori peräst! Nii ku pallõdõl mi maal, om ka´ mu perre lugu täüs kannahuisi ja vastasaisu, a ka´ elo ohvõrdust. Mii´, kiä´ mi elä rahuaol, mii´ kohus om mälehtä´!

Mu imäpuult vanaesä esä Pavel Savin tiine vaimuli-guna Petsere kloostri 40 Usu-kannahtaja kerkoh ja puhkas Petsere kloostri matusõaiah. Üts timä poig, Anatoli Savin, kiä´ võtt kloostrih vasta munga-pühitsüse, tapõti 1940. aastagal kommuniste puult. Mu vanaesä Valentin Savin pühitsedi preestrist Saatserinna Pühä Paraskeva kerkoh 1940. aasta-gal. Tä tiine Saatserinna, Mõla, Räpinä ja Valga kogoduusi.

Esäpuult vanaesä Oskar Valt-man võõdõti kinni ja tä kuuli 1946. aastagal Vorkuta van-gilaagrih. Timä poig, mu esä Ants Paju, küüditedi 4-aesta-gatsõ poiskõsõna üteh uma tädiga´ Sibirähe, koh tä oll kuus aastakka.

Üts mu poigõst, Artur Rehi, and ildaaigu vällä raamadu „8 missiooni Ukrainah“, koh tä seletäs ausalt Ukrainah toimu-vat ja eestläisi panust Ukraina avtamisõl võidõlusõh hirmsa terroriga´.

Petsere Põhalaagri aolugu tekütäs avvustust. Tuu om märk tahtmisõst kaitsa´ mi nuurt riiki.

Võimalus kõrda tetä´ avvu-litsõ aoluuga´ maja pand mu olgõ pääle suurõ vastutus-kuurma. Petsere Põhalaagri ratsarügemendi ohvtsere kodo ja perästpoolõ vabariik-

ligu oppajidõ tävvendüsinsti-tuudi suvõkursuusi baasi lekto-ridõ maja.

Tuu tiikund hirmtas. Ma väiga pelksi, oll hulga unõlda´ õid ja ikmist. Kas ma jovva minnä´ lõpuni´? Vaest jääs jov-vust puudu ja ettevõtminõ jääs poolkõlla´? Kas ma õks jovva miljööväärtüsliguh piirkun-nah kõrda tetä´ maja, minkõga´ om pallõsil uma´ mälestüse´? Ma palssi Verska kerkoh esä Andreasõlt tuu tiikunna jaost õnstust.

Kuis täpsep plaan sündü?

Ma sai arvu, õt maja tulõ taasta´ võimaligult origi-naali muudu, kukki´ edimäse maja muudu kõrdategeminõ om olnu´ keerolitsõp ja kal-lip ku tavalitsõ modernse maja ehtäminõ.

Jõgeva Urmas pand mullõ süämepääle, õt om vaia kinni pitä´ Põhalaagri ehitüsstiilit. Kudre Raul soovit: „Tii´ kind-lahe edimält olnu´ rõdu ja rõdu-piire!“ Raudoja Ahto saat pildi´ maja originaaljoonistõst.

Õt tetä´ juugõndlik ümära kaarõga´ täüskelbäga´ katus ja ümār eendus, tuu jaost tull projektiiirjal ja ehitäjäl umajago pääd murda´. Aknit telled tull kaia´ vannu aknidõ kuio – eesti-aolist kruudistikko. Toonadsõ ao perrä sai valit ka´ püstüne lavvotus ja tett sisekujondus.

Mia hoit sinno keerolitsõ tüü man herksõ?

Ma olõ jo kuus aastakka väi-koh üürikodoh elänü´, a tahasi´ kodoaho kaneelisaia hõngu, aknõ all häitsvät valgõt tsi-relit ja pujengipuhma. Jaani-päävä aigu hindätett kõovihit sannalaba pääl ja uma perrega´ üteh olõminõ.

Ma tunnõ hüvvämiilt, õt Setomaa om võtnu´ minnu hõste vasta ja no´ ma saa üldä´: ma olõ perüselt verskalanõ! Siih om mu kodo ja Verska kerigu takah puhkas mu armu-linõ vanavanaimä.

Ma sai soo tiikunna pääl tunda´ kogokunna inõmisi toe-tust ja hüvvi suuvõ.

Ma olõ süämest tenolik kõigilõ!

Tõlknu´ Sarvõ Õiõ.

Rehi Angela taastõt majakõnõ.

Eräkogo pilt

A sa tandsi' mõistat vai?

Tandsoga om timahava suvõl olnu hõste. Tandsmiisi täüs om olnu kogo suvi – tandsopido + Ostrova vestivaal + Seto Kuningriik + „Seto Odüsseia”. Õga pall’o inäp olõ-õs mahanugi. Eisheränis hüvvä miilt tege tuu, õt seto tandso om tähele pant ja hindama naat. Seto tands ja seto kiil tugõva’ tõõnõtõist – ku üts jääs hättä, tulõ tõõnõ abist.

TORMI PIRET

tandsoppaja ja keelekõnõlõja

„Eisuma”

Juulikuu hakatusõh peeti Talinah laulu-, tandso- ja rahvamuusigapito „Eisuma”. Tandsopido jaos olli’ tandsja’ jaat kotussit pite. Illoõ ja kituvääriline mõtõh. Setomaa, Võromaa ja Põlvamaa tandsja’ anni’ kokko Kagu-kandi tandsoploki. Vedosnigus Võromaa tiidä-tuntu tandsoppaja Udrasõ Maire. Kagu-kandi tandsjido siäh oll’ üts tandsorühm Setomaalt – Seto pererrühm.

Kagukandih oll’ plaanit panda’ tandsma võrokõsõ’ ja seto’ eis’ aol. A kuus tuud tetä’, ku om õnnõ üts seto tandsorühm ja ütsigu’ võro rühmä’ seto rõvih? Koh hädä kõõ suurõp, tah abi kõõ lähõp. Eräle tandsoplokk oll’ Pääliin vai Talina tandsorühmä’. Perämädsi oll’ ullidupallõ, maha-as tandsomorolõ arki. Ja siss tetti kaup – nuu’ Pääliina tandsorühmä’, kiä’ tahtsõ’, lätsi’ Kagu-kandi rühmist. Seto rõiva’ sälgä ja valms. Hüä oll’ muidohki tuu, õt mitmõ’ nuist rühmist telle’ seto rõiva’ Setomaa rõivameistridõ käest. A nigu oll’ nätä’, siss oll’ säälh kõkkõ ja õgasagamast. Völssi ummõld vai völssi sälgä pant. Sai õks üteldüs ja nõvvu antus, a avida-as.

Seto rõvih Talina rühmä’ anni’ päältkaejilõ võlsi arvusaamisõ, õt setokõisi om Setomaal pallõ. Õigõhõ olli’ mitmõ’ Talina tandsorühmä’ seto rõvih ja tandsõ’ seto tandsa õnnõ tuuperäst, õt saia’ tandsopidohe. Lavastusõl ja pers elol om vaihhõl ohkokõnõ saina-kõnõ – koh kottal saa üts ümbre ja nakas pääle tõõnõ?

Eisuma setokõisi jaos tähendas, õt nä eis’ tandsva’ ummi tandsa ummih rõvih.

„Mastõra mant”

Setomaal om üts tävveste umma näko vestivaal – Ostrova vestivaal. Timahava peeti jo viietõistkümnendät vuuri. Sääl om kõkkõ – muusigat, laulu, näütemängu, tandsu. Tandso-

etendüste „Mastõra mant” oll’ arvat 20 tandsjat tandso- ja kultuurikotost Modus Talinast ni Verska iginoorõ’ Setomaalt. Kattõ punti eis’ kotussist ütte patta panda’ olõ-õs nalaasi, hüä kõrdapite sai hafotõt üte ja tõõsõ kotussõ pääl.

Puulpühä hummogu naksi Talinast tulõma varra inne valõgõta. Kohki tunni ao peräst tsirisi karmani kõnõmassin ja Ostrova vestivaali pääkõrraldaja and’ tiidä’ eisherälisõst olokõrrast Ostrovah. Timä edimäne ettepanõhk oll’ etendüs tegemäldä jättä’. Sääne pakminõ joht kõlba-as. Joudsõ Ostrovahe ja saie hõste arvu, mille vedosnik säändse ettepanõhki oll’ tennü.

Ku kuigi saa-ai, siss kuvvaguimuudu õks saa. Moro püüne iih oll’ niipallõ hämm, õt mõnõ’ tandsõ’ sai nõstõt püüne pääle – mua seeh kukõrdilli tetä’ olõ-õi kõõ mugavap. Püüne ette mua pääle panti hainu. Päältkaejidõ jaos oll’ tuu arvada hüä, a tandsmist tii-is kuigimuudu parõbas. Õkva tõistpite. Inäbüs tandsõ tsuvvõlda-saapilda ni haina’ jäivä’ ümbre jalgu ja varbidõ vaihhõlõ. Hüä rassõ oll’ tandsõh jalguga hainu perrä vitä’.

Kaemalda kõgõ pääle joudsõ’ tandsõetendüst pite Ostrovahe mälestüse’ Setomaa pääliinast Petserest ja mastõrast, mia om aastasato olnu setokõisi eloh tähtsä kotussõ pääl.

Tandsõetendüst „Mastõra mant” saa vahtsõst nätä’ seto keele ja kultuuri nädalil, oktoobrekuu 6. pääväl kell 6 õdaguspoolõ tandso- ja kultuurikotõh Modus Talinah, Tatari uulits 64.

Sada aastat tagasi

oll’ mastõr Eesti riigih.

Tuuperäst olõ-õs kinni pant,

õt Vinnemaale olõ-õs ant.

Seto Kuningriik

Edimäst vuuri Satserinnah vai Saatseh nigu vahtsõt muudu üldäs. Kõrraldusõ poolõ päält oll’ kõik paigah ja inäbki viil. Kotus oll’ illoõ ja inäbki viil. Küläpüüne man oll’ niipallõ huvtav, õt olõs tahtnu kõik aig sääl ollaki’.

Päävä tegemiisi kaieh oll’ tunnõh, ja tuud jo hüä mito

„Mastõra mant” Ostrovah.

Kulli Kristiini pilt

aastakka ütteperrä, õt kuningriigi asõmõl olõ johtunu hoops määndselegi seto spartakiaadilõ. Ku sootska’ ja leelopargi’ olli’ päävä vallahõ ja Seto lipu korgõhe vardahe laulun’, naksi’ pääle võistlusõ’. Sõnalisõ võistlus ja pillimihi võistlus ja kargusõ/kasatski võistlus ja seto keele kõnõlõja võistlus ja näpotüü võistlus ja vägümehe võistlus ja sõira, leevä, piiragu, eis-sagamatsi juukõ võistlusõ’ ja vaest määndseki’ viil. Õga võistlusõ jaos uma hindäjä’, kiä’ arvada omma’ siss targõba’ ku tõõsõ’ inemisõ’. Spordivõistluisil omma’ kohtunigu’ tiidä’, a „seto spartakiaadil” omma’ nuuki’ salajadsõ’. Tiiä-äi minkperäst? Mõnõl võistlusõl sortva’ parõba vällä õnnõ kohtunigu’, mõnõl kohtunigu’ ja rahvas, mõnõl õnnõ rahvas.

Tandsma olli’ oodõdu naase’ kargust kargama ja mehe’ kasatskit lüümä. Tõist aastakka peeti tandsmisõ ja pillimängmisõ võistlus üte voo-ri-ga – pillimehe’ mänge’ ja tandsja’ tandsõ’. Õgalt pillimängjäl oodõti kargust ja määnestki tõist Setomaal mängidü tandsoluku. Tandsja’ omma’ harinu’, õt edimäne om kargus. Üts pillimiis tekõ tõisildõ – mängi-is edimädsenä kargust, a tuud tõist tandsoluku. Ütleka-as, määne lugu tulõ. Püüne-täüs naisi nakaõ kargama. Üts tandsopaar – imä tsillõkõsõ tütre-ga – astsõ püüne päält maaha moro pääle ja nakaõ tandsma tuud tandsõ, mitä pillimiis mänge. Tõuutkõsõ ao

peräst tull’ tõõsõki’ tandsja’ perrä ja kargusõst sai serjooža. Ildapa oll’ nätä’, õt mitmõ’ naa-sekõsõ’, kiä’ serjooža perrä kargust tandsõ’, olli’ kutst kargusõ kargaja finaali. Tähendas Seto Kuningriigi tandsotarga’/tandsmisõ hindäjä’ pidävä’ hüvvist kargajist nuid, kiä’ tun-nõ-õi kargusõ ja tõisi tandsa muusikit?

Hüä pillimehe pilli perrä om loohvka tandsi’, tähendas pillimäng õkva kisk tandsma. Kuvvamuudu saa tandsma kisku’ pillimängjä, kiä hooli-i sukungi tandsost – mäng eis’ jako’ pikebähe vai lühkobahe, vaihtõpääls kats sammu kipõbahe ja siss tulõ üte jala pääl saista’, selle õt pillimäng kungõlõs nigu kolmõ jalaga kergõkõnõ. Vai siss sääne omgi korgõhe hinnät küläpillimiis? Tuud tahasi’ külh tiidä’, määndseh nulgah vai küläh vanastõ sõodmuudu oll’...

Ku võistlusõ’ peetü, naatas ülembsootskat sortma. Inäp olõ-õi määnestki hindämist õi määndsitki tarku vaia. No’ tulõ pallõkitedü kõõ demokraatli-gup valiminõ, koh kandidaadi tugõja’ võtva’ timä ette handa. Spordivõistlusõ’ omma’ kaonu’ ja spartakiaadi nägo ar käänat. Seto Kuningriik om jalki Seto Kuningriigi muudu.

Ütest mõttõst umah pääh saa-ai kuigi vallahõ. Peko märtõgusõ’ ja nõvvuandmisõ’

lõüdvä’ asõt unõh. Seeni om Peko maapäälse asõmigu, ülembsootska kitminõ olnu seto rahva tüüst. Olõ-õi hindä-kitmisõ rassõt aamõhtit ülembsootskal pitä’ olnu vaia õi inne õi pääle kuningriigipäivä.

„Seto Odüsseia”

Setomaa aoluu edimäne rokkmuusikal. Luhamaal sootska Anzelika talo maie pääl. Vagi-vahtsõh Seto Kuningliguh

„A sa tandsi’ mõistat vai?” küüsüs nõid Kirke rokkmuusikalih „Seto Odüsseia”.

„Ratsuta’, oio’ ja ota hiitä’ mõista inämb, a ku vaia tandsi’, kuigi tandsi ar’ kah,” and Odüsseus vastussõst.

Tiaatreh, koh sainust silmäpiir ja katussõst taivas. Püüne pääl, mia ehtet üle vii.

Kõrdapite muusikalih, mitä „Seto Odüsseia” poontamalda om, teevä’ üteh näütlejä’ ja laulja’ ja pillimehe’ ja tandsja’. Perämädsi oll’ kuus – kol’ kabõhist ja kol’ tsurra. Katõ kaehusõ pääle kokko säidse tandsu. Mano tapõlusõ’ ja vähäbä’ helõmisõ’. Lisast rolli’, koh vaia seto keeleh ja kihäkeeleh kõnõlda’ ni päältkaejit naarma pandvit tsil-lõkõisi püünetagõdsit tõid tetä’.

Tuu vii kottal ahtakõsõ püünekõsõ pääl olli valms, õt vette satamiisi õks tulõ. A tulõki-is. Õi pruumõh, õi etendüisi aol.

Tandsa sai ümbre tett nii-

pallõ vuurõ, õt mõista-ai jutuh jutusta’ õi kiräh kirota’. Ku päävädse’ proomi’ püüne pääl ümbre saie’, lätsi’ tandsja’ umma „kodo” Vana-Vahtsõliina külalistõtarõh ja naksi’ vahtsõst tõisildõ tegemä ja praavitamma ja hafotamma ja triinmä. Mito-mito tunni, õt tandsa jago muusikalih õks kõrdapite olõsi. Õga õdak. Kooni nälädse’ kiho-lasõ’ tävveste ar tahtsõ’ süvvä’. Muusikalih pruumõh kiteti ütte ja tõist, a nuu’ olõ-õs ilmahki tandsjido siäst. Õnnõs omma’ tandsja’ tuuga harinõnu’. Tandsja’ muusikalih omma’ nigu koristaja aamõhtiasutusõh – ku tõrõlda-ai, siss tähendas, õt kõik om hõste.

Tiaatretükis eis’ saie uskmalda väkev. Kaie 11 vuuri – kontrollõetendüs ja 10 etendüst. Õga voori tull’ arvusaaminõ määndsestki vahtsõst kõüdissest seto kultuuri ja aoluuga. Arvada jakkus kõüdis-sidõ lõüdmist ka järgmädsõhe huaaiga.

Üts om kimmäs – näütekunsti pite seto keele alalõ hoitminõ, opminõ ja edesi toukaminõ om õkva tuu, mitä seto keelele parhilla’ kõõ inäp om vaia. Etendü-sest heräsi’ elolõ mitmõ’ seto-keelidsõ’ ütlemisõ’, määndse’ arvada jäävä’ viil kavvast aost pruumõsõlõ: Tiiä-äi minkpe-räst? Süvvä’, maada’, juvva’! Ooda’, midä? Ma taha kodo. A sa tandsi’ mõistat?

SARVÕ ÕIO

Lehte tegevä’:

Toimõtaja Kauksi Ülle,

tel 5656 9079, e-post: kauksiyllle@gmail.com

Toimõtaja (lisaleht Vahtsõt Vallah) Järvelilli Rein,

tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee

Keeletoimõtaja Palmi Silvi

Seto keele tõlkja Sarvõ Õio

Külesäädmine Lööpri Priit

Välläandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Alumaie Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela,

Matvei Arvi, Sarvõ Õio, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike,

Jüriõ Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS

Lehe ilmumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

ja lisalehte Vahtsõt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ’ saata’: kauksiyllle@gmail.com

vai Setomaa aoleht, Obinitsa külä, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ’ saata’: rein.jarvelill@setomaa.ee

Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Kassikõnõ maarah

Kassikõnõ õga päiv kaes, midä perreh tetäs, kiä kohe lätt, mäntsit tõid tege. Tä lätt mõntkõrd pernaasega’ mõtsa-viirde jalotamma, om ku kavva om, tulõ kodo inne pernaist tagasi.

Kassikõsõl tull mõtõh minnä’ kaema, õt midä pernaane mõt-sah tege mito tunni. Võtt sis kassikõnõ hoolõst ja lätski’ pernaasega’ suuhtõ. Istõ sääl kannu otsah, vaehtõpääls magasi suuhainu seeh, sis jal’

kai, läts tõõsõ kotusõ pääle magama. Vaehtõpääls kassikõnõ kai ja mõtõl, õt mille pernaane nuid verevit tsõõrkit ja hõõr-kit marju korjas, nuu’ kõlba-ai süvvä’. Sis nakas kaema, õt üte’ verevä’ ma’ra’ omma’ väikoba’ ja

kasusõ’ tsaugah, a tõõsõ’ omma’ suurõba’ ja ütskult nii ku niiti piteh kohki’ kinni.

Kua mari om kua? Määne mari om määne? Avida’ kassikõist!

Seto Kuningriik tõi Saatse täis leelot, seto rahvarõivaid ja kohtumisrõõmu

2. augustil toimus Saatse külas juba 32. Seto Kuningriik – seto rahva suursündmus, mis tõi kokku tuhandeid setosid ja seto sõpru üle ilma. Päikesepaistelise ja sooja päeva jooksul sai Saatse tõeliseks kuningriigiks, kus kehtis Seto seadus ja raha, valiti uusi meistreid, lauldi, tantsiti ning nauditi seto toite ja käsitööd.

REIN JÄRVELILL

Traditsiooniliselt toimub Seto Kuningriik augusti esimesel laupäeval igal aastal erinevas Setomaa külas, mida nimetatakse sel puhul kuningakülaks.

Tänavu oli kuningakülaks Saatse, kuhu kogunes hinnanguliselt ligi 6000 inimest. Täpset arvu on keeruline öelda, sest lapsed ja rahvariides küllalised pääsesid kuningriiki tasuta.

Seto Kuningriigi ajal valitseb sümboliseeriv kuningas Peko, kelle nimel toimetab ülemsootska. Tänavuseks ülemsootskaks valiti Jalmar Vabarna, noorsootskaks Emilia Berg.

Lisaks valiti mitmeid meistreid erinevates traditsioonilistes kategooriates – alates leiva- ja sõirameistritest kuni handsaajaja ja vägumeheni välja.

Kuningriigi korraldas Setomaa Vallavalitsus eesotsas peakorraldaja Ingrid Kalaga, kelle kõrval panustas üle 100 inimese.

Väga suure osa korralduses andsid just Saatse kandi inimesed, kelle entusiasm ja koostöotahe aitasid muuta päeva sujuvaks ja meeldejäävaks.

Seekord heisati Kuningriigi lipp Saatses.

Foto: Reigo Teervalt

Setomaa vallavanem Raul Kudre pidas Saatse Kuningriigipäeva igati kordaläinuks ning tänas kõiki korraldajaid ja panustajaid: „Ma tänan kogu südamest meie suurt korraldus-

meeskonda sellise suurepärase seto kultuuripeo korraldamise eest! Minu erilised tänusõnad kuuluvad peakorraldaja Ingrid Kalale ning Saatse piirkonna inimestele, kes olid südamega

Kuningriigi korraldamise juures. Samuti tänan kõiki sootskaid, kes kandsid hoolt, et Seto Kuningriik Saatses oli väärikas ja kuninglik sündmus!“

Lisaks vallavanema tänu-

sõnadele tuleb tunnustada ka kõiki Kuningriiki saabunud küllalisi – nii Setomaalt, Eestimaalet kui ka kaugemalt –, kes oma kohaloluga andsid sellele sündmusele tõelise elu.

Just seto rahvas ise, kes kandis uhkusega oma rahvariideid, tõi kaasa laulud, tantsud, toidud ja rõõmu – kõik selle, mis teeb Seto Kuningriigist erilise ja elava kultuuripeo.

Setomaa külade mängudel osalenud võistkondade ühisilt.

Foto: erakogu

Setomaa külade mängude võit läks Nedsajale

Laupäeval, 16. augustil toimusid Karisilla külaplatsil Setomaa külade mängud.

Koguneti kell 11 ja pidulik avamine algas 11.30. Vaatamata hommikusele vihmale, olid kõik meeskonnad kohal ning päev kulges mõnusa hoo ja rõõmsa meluga. Osales 8 meeskonda (kahel külal oli välja pandud kaks tiimi) ning lisaks võistkondade toetajad ja lapsed.

Võistluste lõpptulemusena selgus külade paremusjärjestus: 1. Nedsaja, 2. Rõsna, 3. Lobotka.

Mängupäev pakkus mitmekesiseid osavus- ja nutikusalaseid võistlusi, mis viimaste punktideni. Nedsaja küla võit tähendab, et järgmise aasta külade mängud toimuvad Nedsajas. Volikogu esimees Urmas

Sarja tänas korraldajaid ning kinnitas, et võistluspäev oli väga mitmekesine. Ta polnud kitsi ka oma küla võistkondadele kiitust jagamast: „Aasta 2025 Setomaa külade mängud on peetud. Karisilla küla üllatas väga mitmekesiste ja huvitavate aladega. Lüübnitsa küla oli esindatud lausa kahe võistkonnaga. Tänu korraldajatele ja võistlejatele. Kohtumiseni võitja külas Nedsajas. Mul on tore tõdeda, et Lüübnitsa külal on kõige täpsem silm – „viie silmaga mõõtmisel“ eksisime kogu ligi 300-meetrise summa vaid 2,2 meetriga.“

Suur tänu korraldajatele: Merle Hälvin, Kylli Vao, Pille Hälvin, Ingrid Klandorf, Andre Kukk, Maret Broberg, Tea Sabbal. Eriline tänu külaplatsi

niitjatele ja korraldajatele: Kallmer Hälvin, Toivo Lepasild, Alar Palmik. Korraldusmeeskonna eriline tänu kuulub ka kõigile kohtunikele, kes aitasid kõiki võistlusalasid sujuvalt läbi viia.

Peab tunnistama, et spordipäeva tegi mõnusaks ka ilm – võistluste ajal ei sadanud kordagi. Mängude korralduse ja auhinnafondi eest hoolitsesid Setomaa Vallavalitsus, Seto Line, Coop Põlva Tarbijate Ühistu, Värskas Kuurort-ravikeskus, Vana Jüri Seebipood, Vaolooming, Värskas Originaal, Tillu Kohvik, Kateras OÜ, Sugarland Peod, Avallone AS, Põlva Haigla, Kruusa talu, Gregory OÜ, Gastronomist OÜ. Kohtumiseni järgmisel aastal Nedsajas!

REIN JÄRVELILL

Sügisele vastu hea tundega

Kui Setomaa suvi ei saanud juunis hästi hoogu sisse, siis praegu tundub, et nüüd see hoog enam ei raue. Valla inimesed on muutnud Setomaa tõeliselt imeliseks tänu mitmekesistele üritustele ning ka külastajad on meid üles leidnud.

Eraldi tasub esile tõsta XXXII Seto Kuningriigipäeva õnnestumist Saatses – Ingrid Kala eestvedamisel olid kaasatud nii Satserinna piirkonna inimesed kui ka kogunud korraldajad, kokku üle 80 inimese. Endal õnnestus panustada majandustoimkonda ja paraadi korraldamisse, mis näib, et tulid kenasti välja!

Seejärel täismaja Treski Festil ja suur rahvahulk Kostipäeval. Ka „Seto Odüsseia“ etendused on selleks aastaks läbi ning võib kindlalt öelda, et publikule need meeldisid. Suvi jätkub ja ees on veel palju põnevaid üritusi.

Ei saa mainimata jätta, et 1. september pole enam kaugel – lapsed lähevad taas kooli! Nagu kokku lepitud, toimub sel päeval ülevallaline hariduspidu Värska laululaval, kus avame üheskoos uue õppeaasta. Oodatud on kõik lapsed, lapsevanemad ja sõbrad. Üheskoos õppeaasta alustamine on meie jaoks suur väärtus.

Sügisel saame „lindi läbi lõigata“ mitmel olulisel objektil. Pika ettevalmistuse ja kindla töö tulemusel on oktoobriks valmis Obinita aiasaaduste väärinduskeskuse laod ja talveks saabuval seadmed, et alustada tööd juba uuel aastal. Mikitamäe kooli ja lasteaia köögi bloki saame valmis kooli alguseks – jah, saame kindlasti!

Mikitamäe vana hooldekoduhoone remont käib täie hooga ning võin kinnitada, et seest saab sellest sisuliselt uus hoone. Värskas valmib Pedaja tänava kanalisatsiooni- ja veetrass küll kõrge veetaseme tõttu veidi aeglasemalt, kuid tänu kaasaegsele tehnikale ja tublide töömeestele tehakse tööd korralikult. Eraettevõtluses valmib sügiseks ka Coop Põlva Värska uus pood, mis annab väärtust kogu piirkonnale.

Kokku on praegu käsil investeeringuid enam kui 6 miljoni euro ulatuses, lisaks veel mitmeid tulevikuprojekte, mis toovad investeeringuid üle kogu valla.

Ei saa mööda minna ka oktoobris toimuvatest valimistest. Seisan raudkindlalt selle eest, et Setomaa vald oleks ühtne ja liiguks edasi ühes rütmis. Oleme suutnud eri piirkondade tugevusi maksimaalselt ära kasutada – toonud arengule hoogu välisrahastuse abil ning saavutanud koos eestvedajatega väikestest algatustest märkimisväärsed tulemused.

Jah, valitsemises on olnud nii keerulisemaid kui rõõmsamaid aegu, kuid just kogemus ja tugev meeskond on see, mis annab kindlust ja motivatsiooni kandideerida ning jätkata tööd Setomaa hüvanguks.

RAUL KUDRE,
vallavanem

Selgusid Setomaa elanike rahuloluküsitluse tulemused

Setomaa vald viis läbi tänavuse elanike rahuloluküsitluse. Vastustest joonistub välja, et kogukonna suurimad tugevused on kultuurielu ja turvalisus, samas vajavad parandamist igapäevaelu mõjutavad teemad nagu tervishoiu kättesaadavus, teede hooldus ja valla ning külade vaheline infovahetus.

MARGIT SAND,
arendusspetsialist

Mis on hästi?

Elanikud tunnevad, et Setomaa on turvaline koht elamiseks. Kõrged hinnangud said muuseumid, raamatukogud ja kultuuriürituste korraldus. Ka sport ja turism püsivad heal tasemel.

Kultuur ja kogukonnatunnetus on need, mille üle inimesed tunnevad kõige enam uhkust ja mida ka külalistele välja tuuakse.

Lisaks toodi küsitluses esile, et kogukonna aktiivsus ja osalemine üritustel loovad tugeva

sotsiaalse sideme. Inimesed hindavad seda, et oma arvamust saab avaldada ning et valla otsustes võetakse arvesse kohalike vajadusi. See näitab, et Setomaa elanikud ei ole üksnes vaatlejad, vaid aktiivsed kaasosalised, mis omakorda aitab kaasa kogukonna tugevnemisele ja vastastikusele usaldusele.

Kus on murekohad?

Küsitlus näitas, et elanikke häirib vähene ja ebahütlane infovahetus valla ja külade vahel. Paljudel küladel puudub külanem, mistõttu puudub otsene kontaktisik, kelle kaudu infot jagada. Samas peetakse valla

ametlikke suhtluskanaleid siiski enamasti toimivaks.

Samuti tuntakse muret perearstiteenuse kättesaadavuse pärast. Mõnes piirkonnas on perearsti vastuvõtule pääsemine keeruline ning sageli ei ole selgelt teada, kuidas on korraldatud asendused ja vastuvõtuajad.

Teede olukord, eriti hõveldamine ja tolmutõrje, on samuti teemad, kus inimesed ootavad selgemat plaani ja nähtavaid tulemusi. Paraku piiravad seda napp eelarve ja keerulised ilmastikuolud.

Mida võiks paremaks teha?

Elanikud soovivad, et valla oleks selge ja arusaadav info liikumise süsteem, et olulised sõnumid jõuaksid korraga nii külanemateni, seltside kui ka ametlike kanaliteni.

Tervishoiu nähakse lahendusena paremat teavitust pere-

arstide töökorraldusest ja asendustest. Teede puhul soovitakse lihtsat ja läbipaistvat plaani, kus igaüks näeb, millal hooldustööd on kavandatud ja tehtud.

Mõnes valdkonnas esines palju „ei oska öelda“ vastuseid, mis pigem viitab vähestele kokupuutele teenusega või raskesti leitavale infole, mitte halvale kogemusele.

Kokkuvõte

Setomaa tugevus peitub ühtses kogukonnas ja kultuuri hoidmise oskuses. Need annavad valla arengule kindla aluse. Kui tervishoid, teed ja infovahetus saavad järgmise aasta fookuseks, on põhjust loota, et elanike rahulolu ja usaldus oma koduvalla vastu kasvavad veelgi.

Rahuloluküsitluse detailsemate tulemuste, sh numbrite ja graafikutega, saab tutvuda Setomaa valla kodulehel.

Setomaa Hooldekodu uus juhataja on Kristina Nurmetal

Alates 18. augustist juhib Setomaa Hooldekodu Kristina Nurmetal – kogukonnale suunatud sotsiaaltöö taustaga tegus naine, kelle jaoks „kodutunne, siirus ja lähedus“ on hooldekodu töö keskmeks.

„Olen kolme täiskasvanud poja ema ja kolisin sel kevadel koos koer Matuga Setomaale Rääptsova külla,“ tutvustab Kristina end.

Esimesed soojad tunded Setomaa vastu tekkisid tal juba neli aastat tagasi Treski Festil; sellest ajast hoidis ta piirkonna tegemistel ja kinnisvaral silma peal.

Kristinal on ligi kümneaastane kogemus avalikus sektoris, sh koostöös kogukondade, noorte ja erivajadustega inimestega tegevusjuhendajana. Ta on lõpetanud Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli tegevusjuhendaja eriala (sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna spetsialist, tase 4) ning täiendanud

end kogemusnõustamise, nõustamisoskuste, alkoholisõltuvusega töötamise ja vaimse tervise esmaabi alal.

„Olen õpitut alati praktiliselt rakendanud,“ rõhutab ta.

Setomaa Hooldekodul on Kristina jaoks ka isiklik mõde: „Mu ämm veetis siin oma viimased eluaastad. Iga kord, kui uksest sisse astusin, tervitasid laual aialilled – see andis siira koduse tunde,“ meenutab ta. „Soovin jätkata eelmise juhataja Medris Jursi senist head tööd ning hoida kodutunnet, siirust ja lähedust meie töötajate, klientide ja omaste vahel.“

Kristina Nurmetal eesmärk on selge: luua paik, kuhu Setomaa eakad tulevad hea tundega ja kus nad tunnevad end hoiatuna ja turvaliselt.

„Arendame koos – töötajad, kliendid ja omaksed – meie Setomaa armsat hooldekodu,“ ütleb uus juhataja.

REIN JÄRVELILL

Setomaa Hooldekodu senine juhataja Medris Jurs (vasakul) annab juhtimise üle Kristina Nurmetalule (paremal).

Foto: erakogu

Müügis on ajalooline seto kindlustalu

Müügis on ajalooline seto kindlustalu kauni looduse keskel Setomaal!

Luikjärve talu on üks viimaseid säilinud Setomaa kindlustaludest.

Setodel oli kombeks moodustada taluhoonetest ja nende vahele püstitatud kõrgetest vahetaradest kinnine taluõu, kuhu kutsumata külaline ratsa sisse sõita ei saanud.

Luikjärve talu esimeste hoonete ajalugu ulatub 1880ndatesse aastatesse, mil need rajas talu viimase peremehe Joann Luikjärve (1927–1995) vanaisa. Hooned on saanud täiendusi 20. sajandil.

See on ideaalne paik neile, kes otsivad rahulikku ja eraldatud elukeskkonda, soovivad säilitada ja väärtustada kultuuripärandit või luua turismi-

või kultuuriobjekti ainulaadses keskkonnas.

Lisaks ajaloolisele väärtusele on talu olnud ka filmivõtete paik – siin on filmitud mitmeid stseene Hardi Volmeri mängufilmist „Johannes Pääsukeste tööline elu“ ning 1995. aastast on jäädvustatud filmina hetk Luikjärve talu pererahvaga „Kodo mu kulland“.

Setomaa Vallavalitsus

Pane tähele!

■ **Link oksjonilehele:**
<https://www.varakeskus.ee/majad-setomaa-vald-vru-maakond-ajalooline-luikjarve-kindlustalu-kompleks-setomaal-koploja>

■ Oksjoni lõpp on **29. augustil 2025 kell 13.**

**AJALOOLINE
LUIKJÄRVE
KINDLUSTALU
KOMPLEKS SETOMAAL
- KOPLIOJA**

ALGHIIN
48 000

MÜÜGIS

varakeskus.ee

Setomaa orienteerujad omavalitsuste mängudel.

Foto: Raul Kudre

Setomaa vald esines väärrikalt omavalitsuste suvemängudel

16.–17. augustil toimusid Kambja vallas ja üle Tartumaa juubelihõngulised 50. Eesti omavalitsuste suvemängud, kuhu kogunes rekordiliselt üle 2100 sportlase. Ka Setomaa vald oli stardis – meie koondis osales ligi 30 sportlasega.

REIN JÄRVELILL

Olime esindatud orienteerumises, rattakrossis, kergejõustikus, rannavolles ja mälumängus. Meeskonnavaim, toetavad

kaasaelajad ja rõõm liikumisest tegid sellest Setomaa jaoks tõelise spordipeo.

Suvmängud on aastakümnetega kasvanud harrastussportlaste tippkorraldusega suurvõistluseks, kus astuvad

rajale ka nimekad tippsportlased. Ürituse tuum on lihtne: sport liidab. Seda oli selgelt tunda – eri vanuses võistlejad, vabatahtlikud ja pealtvaatajad moodustasid ühtse kogukonna.

Setomaa jaoks tõi nädalavahetus ka eriti rõõmsa tulemuse: orienteerumises saavutasime omavalitsuste arvestuses 3. koha – 417 punktiga, jäädes alla vaid Rae (431 p) ja Põlva (421 p) vallale. Rattakrossis saavutasime 21. koha, ker-

gejõustikus 32. koha, rannavolles 13. koha ning mälumängus 26. koha. Suur tänu kõigile Setomaa sportlastele ja taustajõududele – treeneritele, peredele, vabatahtlikele ja kaasaelajatele!

Suvmängude üldvõitjaks krooniti Rae vald. Väiksemate valdade seas oli parim Kiili, kuni 5000 elanikuga valdade arvestuses võitis Nõo ning linnadest Rakvere. Aitäh meie sportlastele vapra esituse eest!

Koerte ja kasside pidamise kord Setomaa vallas – mida iga loomapidaja peab teadma

Setomaa vallas on jätkuvalt probleemiks hulkuvad koerad ja kassid. Tegelikult ei tohiks hulkuvaid loomi üldse olla – kui kõik loomapidajad täidaksid oma kohustusi, jõuaks iga lemmikloom turvaliselt koju ning keegi ei jääks peremeheta ega tekitaks probleeme teistele inimestele või loomadele. Valla koerte ja kasside pidamise eeskiri sätestab selged reeglid, mida peab järgima iga loomaomanik või loomapidaja.

Sellise korra eesmärk on tagada, et iga koer ja kass oleks turvalises ja hoolivas kodus ning et lemmikloomade pidamine ei põhjustaks häiringuid ega ohtu teistele inimestele ja loomadele.

Loomapidaja vastutus algab juba looma võtmise hetkest ja kestab kogu tema elu.

Kus ja kuidas looma pidada

■ Looma võib pidada ainult kinnises hoones või piiratud territooriumil, mille omanik või valdaja on andnud selleks loa.

Aed või muu tõke peab välis-
tama looma omal tahtel välja
pääsemise.

■ Koera pidamisel õues peab
aia värava juures olema nähtav
hoiatussilt.

■ Looma pidamine ei tohi häiri-
rida naabreid ega ohustada teisi
loomi või inimesi.

■ Looma hüljata, vigastada või
jätta abitusse seisundisse on
keelatud.

Loomaga avalikus kohas

■ Koer peab avalikus kohas
olema jalutusrihma otsas;
ohtlik koer peab kandma ka
suukorvi.

■ Jalutusrihmata võib koer olla
ainult inimasustusest eemal või
treeningalal, kui omanik hoiab
teda pidevalt silma all.

■ Kassid tuleb ühistranspor-
dis vedada turvalises kand-
misvahendis, koerad peavad
olema rihma otsas ja vajadusel
suukorviga.

■ Looma ei tohi jätta järeleval-
veta avalikku kohta, välja arva-
tud kuni pooleks tunniks, ja

sedagi turvaliselt kinnitatuna.

■ Loomaga ei tohi siseneda
kohtadesse, kus on vastav
keelumärk.

Loomapidaja peamised kohustused

■ Tagada loomale liigile vastav
elutingimused, piisavalt
toitu ja vett.

■ Koristada oma looma tekita-
tud reostus avalikus kohas.

■ Vaktsineerida koer või kass
marutaudi vastu ning esitada
selle kohta tõend ametniku
nõudmisel.

■ Teatada kohe Põllumajan-
dus- ja Toiduametile, kui loom
on kedagi hammustanud.

■ Välistada looma ärarajooksmine
ja kallaletung teistele inimes-
tele või loomadele.

■ Mitte lubada loomal reostada
ühiskasutuses olevaid ruume
või territooriumi.

Vaktsineerimine ja märgistamine

Kõik koerad ja kassid tuleb
vaktsineerida ning vajadusel

mikrokiibiga märgistada, et
omanik oleks looma kadumi-
sel tuvastatav.

Hulkuvad loomad

Hulkuvate loomade püüdmist
korraldab vallavalitsus koos-
töös varjupaigaga.

Loomapidaja peab tasuma
kõik looma püüdmise, varju-
paika viimise ja seal pidamise
kulud.

Kui keegi toidab ja majutab
hulkuvat looma üle nädala, loe-
takse teda loomapidajaks kõigi
õiguste ja kohustustega.

Vastutus ja karistused

Eeskirja rikkumise korral võib
loomapidajat karistada koha-
liku omavalitsuse korralduse
seaduse § 66 (3) alusel.

Kui koerte ja kasside pida-
mise eeskirjade rikkumine põh-
justab ettevaatamatusest vara-
list kahju või tervisekahjustuse
inimesele, võib määrata raha-
trahvi kuni 200 trahviühikut
(kuni 1600 eurot).

Setomaa Vallavalitsus

Bussiliinidel toimuvad mitmed muudatused

Alates 1. septembrist 2025 toi-
muvad mitmed muudatused
maakonnaliinide sõiduplaani-
des. Toome ära Setomaa valda
puudutavad muudatused:

88A MATSURI – KOIDULA – ORAVA – VÄRSKA liini sõidu-
plaani võeti välja Kauri, Hani-
kase ja Tonja peatused. Sõidu-
plaani lisati Variku, Tamme-
tipu ja Reha peatused ning kor-
rigeeriti aegasid lõigul Variku
– Reha.

88B VÄRSKA – ORAVA – KOI- DULA – VÄRSKA – PODMOTSA – VÄRSKA liinile lisati Tammetipu ja Variku peatused ning korri-
geeriti aegasid lõigul Tamme-
tipu – Orava haigla.

92A PÕLVA – KAUKSI – RÄPINA – VÄRSKA – KOIDULA liinil kor-
rigeeriti peatustest väljumiste
aegasid lõigul Laossina – Koi-
dula jaam, alates 30.08.2025.

92B KOIDULA – VÄRSKA – RÄPINA – KAUKSI – PÕLVA lii-
nil korrigeeriti peatustest väl-
jumiste aegasid lõigul Jaama-
mõisa – Põlva bussijaam, ala-
tes 30.08.2025.

92C PÕLVA – KAUKSI – RÄPINA – VÄRSKA – KOIDULA liinil kor-
rigeeriti peatustest väljumiste
aegasid lõigul Lobotka (13:42)
– Koidula piiripunkt, alates
30.08.2025.

92D KOIDULA – VÄRSKA – RÄPINA – RUUSA – PARTSI – PÕLVA liinil korrigeeriti pea-
tustest väljumiste aegasid lõi-
gul Jaamamõisa – Põlva bus-
sijaam, alates 30.08.2025.

92E PÕLVA – KAUKSI – RÄPINA – VÄRSKA – KOIDULA liinil kor-
rigeeriti peatustest väljumiste
aegasid lõigul Värskas (20:13) –
Koidula jaam, alates 30.08.2025.

92F KOIDULA – VÄRSKA – RÄPINA – KAUKSI – PÕLVA lii-
nil korrigeeriti peatustest väl-
jumiste aegasid lõigul Jaama-
mõisa – Põlva bussijaam, ala-
tes 30.08.2025.

209A MEREMÄE – MIIKSE – VASTSELIINA – MEREMÄE – OBINITSA – MEREMÄE liinile
lisati peatused Juulamägi,
Metsatuka, Vastseliina ning
korrigeeriti peatustest välju-
miste aegasid lõigul Juulamägi
(15:21) – Meremäe (16:24).

209B MEREMÄE – MIIKSE – VASTSELIINA – MEREMÄE – OBINITSA – MEREMÄE liinile
lisati peatused Juulamägi,
Metsatuka, Vastseliina ning
korrigeeriti peatustest välju-
miste aegasid lõigul Juulamägi
(13:56) – Meremäe (14:59).

SANDER SAAR

MTÜ Kagu Ühistranspordi-
keskus juhataja

Avaneb LEADER-meetmete taotlusvoor

MTÜ Piiriveere Liider 2025.
aasta II taotlusvoor algab 10.
septembril ja kestab 25. sep-
tembril kella 16-ni.

Avatud on strateegia kolm
meedet: elukeskkonna arenda-
mine M1 (eelarve 78 064
eurot); ettevõtluse arendamine
M2 (eelarve 117 096 eurot) ning
teadmiste ja oskuste arenda-
mine M3 (eelarve 52 042 eurot).

Toetust saavad taotleda
Räpina, Setomaa, Rõuge ja
Võru vallas haldusreformile
eellenud piirides endise Mere-

mäe, Misso, Mikitamäe, Orava,
Räpina ja Värskas vallas tegutse-
vad ettevõtjad, mittetulundus-
ühingud, sihtasutused ja koha-
likud omavalitsused.

Projektitaotlused tuleb esi-
tada e-PRIA keskkonnas.

Paremusjärjestuse hinnanguline tähtaeg (tegevusrühmas)
on 15. jaanuar 2026.

Info toetuse taotlejale on lei-
tav veebilehel: piiriveere.ee.

GERDA RAIG

Piiriveere Liidri meetme-
ja infospetsialist

MTÜ Piiriveere Liider kuulutab välja projektitaotluste vastuvõtu!

2025. aasta ESF+ meetme taotlusvoor on avatud 1.-15. oktoobrini.

Sihtrühmaks on inimesed vanuses 16+ (erivajadustega inimesed) ning vanemaealised vanuses 55+ inimesed.

Toetatavad tegevused:

- Koolituse, seminari, teabepäeva ja muu samalaadse ürituse korraldamine.
- Uuringute läbiviimine ja ekspertide kaasamine.
- Teabematerjali koostamine ja väljaandmine.
- Veebilehe loomine.
- Riigisisel ja välisriigis toimival seminaril, konverentsil, messil või õppereisil osalemine.
- Ligipääsetavuse parandamine.
- Väikevahendite, mis on olulised tegevuste elluviimiseks ja mida ei võeta arvele põhivarana ega moodusta tegevuse mahust üle 15%, soetamine.

Toetust saavad taotleda: tegevuspiirkonnas tegutsev kohaliku omavalitsuse üksus, vabaühendus või FIE, mikro- ja väikeettevõtte. Taotlusvooru eelarve on 60 290 eurot ning Piiriveere Liidri eesmärk on toetada selles voorus maksimaalselt 10 miniprojektitaotlust. Toetuse minimaalne summa on 1000 eurot ja maksimaalne 6029 eurot, toetuse määr 100%.

Täpsem info ja nõustamise kontaktid: www.piiriveere.ee

Kaasrahastanud
Euroopa LiitEesti
tuleviku heaks

Piiriveere Liider

Muudame koos Võru maakonna paremaks – too oma idee loometalgutele!

10.–11. oktoobril saab taas kaasa lüüa Võru maakonna elu parandavate nutikate lahenduste loomisel. Võru linnas toimuvad juba üheksandad Vunki mano! loometalgud – seal sünnivad ideed ja valmivad nutikad lahendused, mis teevad Võru maakonna elu paremaks.

„Vunki mano! ei ole lihtsalt üks nädalavahetus, vaid koht, kus sünnivad ideed, mis muudavad päriselt meie maakonna elu. Iga kord olen näinud, kuidas tavalised inimesed leiavad endas erakordse loomejõu,“ ütleb arenduskeskuse juht Tiit.

Kuidas kaasa lüüa?

Esita oma idee – kirjelda seda meie kodulehel vunkimano.ee hiljemalt 5. septembriks.

Peale ideede esitamist saab liituda meeskondadega – registreerimine algab 26. septembril.

Mis on loometalgud?

See on häkaton stiilis loomemaraton, kus kodanikud, ettevõtjad, ametnikud ja eksperdid panevad pead kokku, et arendada uusi teenuseid, tegevusi, projektiideid, otsida lahendusi keerukatele probleemidele ning hakata neid lahendusi ellu viima. Koosloome tähendab, et iga lahendus sünnib erinevate osapoolte arutelust – nii sünnivad päriselt toimivad ja kestvud tulemused. „Koosloome tähendab, et iga hää lüüa ja iga kogemus on väärtuslik. Talgutel kohtuvad erinevad vaatenurgad ning sünnib parim võimalik lahendus,“ räägib metoodika arendaja Mai.

Miks tulla?

Talgutel kohtuvad kodanike kogemus, ettevõtjate tegutse-

Pane tähele!

- Rohkem infot ja varasemate talgute näited: vunkimano.ee/loometalgute-juhend

misjulge, ekspertide teadmised ja ametnike vastutus. Võid tulla oma sõprade või kolleegidega, aga hoi a süda ja ukseid lahti ka uutele inimestele – just nemad võivad tuua sinu ideesse värske pöörde.

„Ära mõtle, et sinu idee on liiga väike või lihtne – just nendest sünnivad sageli kõige mõjusamad lahendused. Tule ja too oma mõte lauale, sest siin on inimesed, kes aitavad selle teoks teha,“ julgustab projektijuht Kristi.

Milliseid ideid ootame?

Küsi endalt näiteks:

Kuidas arendada kodukandi teenuseid või paiku?

Kuidas kaasata noori või luua tegevusi eakatele?

Kuidas anda rohkem võimalusi kogukonna nõrgematele liikmetele?

Kuidas arendada turismi, ettevõtlust või oma ühingu tegevust?

Milliseid rohelahendusi võiks Võru maakonnas ellu viia?

Kuidas hoida meie kohaliku rahvakultuuri ja kultuurilist pärandit? Jne.

Kui mõni neist mõtetest panis silma särama või hoopis miskit muud tõukas sinu peas, siis esita oma idee ja tule koos teistega homset Võru maakonda looma.

Loometalgud on osalejatele tasuta.

Sina + mina = koos loome homse Võru maakonna!

Vunki mano! meeskond

Perearst: rutiinne tervisekontroll aitab lastel kasvada tervemateks täiskasvanuteks

Beebieas on perearsti külastamine loomulik osa lapsevanemaks olemisest – just siis jälgitakse hoolega, kuidas laps kasvab ja areneb, ning tehakse vajalikud kaitsesüstid. Kuid mida aeg edasi, seda enam kipub jääma tagaplaanile harjumus käia perearsti juures kontrollis. Seetõttu hakkas Tervisekassa saatma lapsevanematele teavitusi, et rutiinset tervisekontrolli meelde tuletada. Esialgu saavad SMS-teavituse ja elektroonilise kutse läbi riigiportaali eesti.ee 11–12-aastaste laste vanemad.

Tabasalu perearstikeskuse perearsti Piret Rospu sõnul on juba lasteaiast laste puhul märgata, et paljud neist enam perearsti vaatevälja ei jõua. Õnneks on olukord parem 6–7-aastastega, kes valmistuvad kooliteeks – esimesse klassi minejatele nõuavad koolid tervisekontrolli läbimist, et paremini arvestada lapse koolikõpsuse ja õppimisvõime iseärasustega.

Järgmine samm on kooliõpilaste tervisekontrollid. Enamiku neist viib läbi kooliõde – vastavalt 1., 3., 7. ja 10. klassis. Vahepeale jääb aga ka kaks tervisekontrolli, mille viib läbi perearst: 11–12-aastastele (5. klass) ja 15–16-aastastele (9. klass) õpilastele.

„Koolis on lasteni jõuda lihtne: kooliõde läheb klassi ja kutsub õpilased endaga kaasa. Neis vanuserühmades, kus tervisekontrolli teeb kooliõde, on osalemine heal tasemel,“ märgib kogenud perearst. „11–12-aastased ja 15–16-aastased lapsed ja noored on aga need, kes peaksid rutiinse kontrolli jõudma perearstikeskusesse. Kui lapsevanemad selle kohta eraldi teavitust ei saa – olgu see siis perearstikeskuse, kooliõde või riigi poolt –, siis on mõisteta, et nad ei

pruugigi sellisest kontrollist teadlikud olla või on see muus saginas meelest läinud.“

Rutiinset tervisekontrolli võivad ilmsiks tulla mitmed murekohad, mida lapsevanemad ei pruugi argipäevas märgata ja millest laps või noor ise ei pruugi osata või soovida rääkida. Nii võivad terviseprobleemid märkamatuks süveneda.

Näiteks ilmnas Tervise Arengu Instituudi 2022. aastal 11-, 13- ja 15-aastaste kooliõpilaste seas läbi viidud tervisekäitumise uuringust, et iganädaste tervisekaebustega on enda sõnul kimpus 78% vastanutest: iga teine tüdruk ja iga kolmas poiss. Sagedamini mainiti ärritunud olekut ja halba tuju (37%), närvilisust (36%), uinumisraskusi (32%) ning masendust ja kurbust (29%).

Mitte lihtsalt kaalumine ja mõõtmine

11–12-aastaste tervisekontrollis tüüpiliselt vaktsineerimisi ei tehta, sest kooliealiste laste vaktsineerimisega tegeleb üldjuhul kooliõde. Küll aga on rutiinset kontrolli käsitletavaid teemasid Piret Rospu sõnul seinast seina.

„Lapse tervisekontroll on hästi holistiline, kogu tervist hõlmav. Kui räägime 11–12-aastaste laste kontrollist, siis kehakaalu küsimused on nende puhul üks läbivaim teemasid, kusjuures seda mõlemas suunas, sest esineb nii üle- kui alakaalu,“ rõhutab arst. „On neid, kes on sotsiaalmeedia või sõprade mõjul hakanud end nälgutama ja kel on tekkinud ebaterve kujutus oma kehast, aga on ka neid, kellel on tekkinud ülekaal,“ toob arst välja.

Samas on see vanus, kus ei pea tohutult pingutama, et muutust kaasa tuua. „Kui päris iga päev maiustusi ei söö ja

lisada juurde mõned tunnid liikumist, siis vahel ongi see juba piisav, et positiivseid tulemusi näha. Kui aga jätame teismeeas nende probleemidega tegelemata, siis on kümme aastat hiljem hoopis keerukam hakata ainevahetust mõjutama,“ lisab Rospu.

Teine väga oluline teema, millele perearstid kontrollis tähelepanu pööravad, on nägemine. „5. klassis hakavad tulema jutustamist ja rohkelt lugemist nõudvad õppeained nagu ajalugu. Mu patsientide seas on olnud lapsi, kel tuleb alles siis välja düsklesia, mis on diagnoosimata ja jäänud koolis mingil põhjusel märkamata,“ toob arst hoiatava näite. „Aga on ka selliseid juhtumeid, kus lapsel on õpitulemused halvenenud ja põhjuseks on see, et ta lihtsalt ei näe tahvlile. Samal ajal kui teised loevad ja arvutavad, tema alles nuputab, mis tahvliil kirjas on. Sellisel juhul ei saagi ju õppimine edeneda.“

Kiusamine, uni ja vaimne tervis

Tervisekontrolli ajal tõstatab arst ka vaimse tervise teemasid. „Küsin kõikidelt selles vanuses lastelt muu hulgas meeleolu ja une, samuti kiusamise kohta. Arstina ei saa ma ju kuidagi aru, keda neist lastest koolis kiusatakse – minu jaoks on nad kõik toredad tavalised lapsed, ometi on neid, kelle jaoks on kiusamine väga suur mure. Mõnikord pered ja koolid juba tegelevad sellega ja see on andnud tulemust, aga mõnikord on lapsevanemad ka ise üllatunud, et kuidas on juhtunud nii, et nad ei ole lapse suurt muret märganud.“

Veel üks oluline teema, millel 11–12-aastaste laste tervisekontrollis peatutakse, on ekraaniaeg. „Kui küsin lapselt,

kui palju aega veedab ta ekraani taga, on vastus pea eranditult – liiga palju,“ toob Rospu näite. Tema sõnul on üldine soovitus, et kui koolitööde tegemine kõrvale jätta, siis ekraanikasutus ei tohiks ületada kahte tundi päevas.

Mida rohkem on ekraaniaega, seda vähem jääb aega värskes õhus liikumiseks. Pidev sundasend toob kaasa rühiprobleemid ja vähene liikumine põhjustab kehakaalu tõusu. Perearsti sõnul võiks 11–12-aastastel lastel olla iga päev vähemalt 60 minutit aktiivset liikumist, mis tõstab pulssi ja paneb natuke hingeldama.

Pere ühist aega ei tohi alahinnata

Kui küsimused ekraani taga veedetud aja kohta on läbi arutatud, küsib dr Rospu oma vastuvõtul tavaliselt ka seda, mida perekonnas koos tehakse. Vahel järgneb sellele pikk mõttepaus ja öeldakse, et ühiseid tegevusi eriti ei olegi – lapsed tahavad pigem veeta aega sõprade, mitte vanematega.

„Julgustan peresid arutama, mis neid perekonnana seob ja millised võiksid olla need tegevused, mis kõiki pereliikmeid kasvõi natukenegi huvitavad või mida tahaks proovida,“ sõnab perearst. „Lapsed saavad oma enesekindluse ja mina-pildi suurel määral just perekonnast, isegi kui nad ei taha teismelisena tunnustada, et vanemate jutt neile korda läheb. Tegelikult lapsed kuulavad ja igatsevad sellist kontakti. Siin tuleb lapsevanemal otsustavalt öelda, et nüüd on nii, et läheme laupäeval kõik koos terviseradadele või teeme pühapäeval koos lõunasööki. Mis iganes see tegevus on, mis teid ühendab.“

Kui perekonnas on suhted head ja toetavad, julgeb noor avatumalt ka oma muredest rääkida, olgu see siis seotud sõprade, tervise või millegi muuga. Siiski ei tasu lapsevanematel end süüdi tunda, kui midagi märkamata jääb. „Osasid asju ei oskagi märgata, kui last iga päev nähakse, üks sellistest asjadest on kasvamine. Nii liiga kiirele kui liiga aeglasele kasvule on vaja tähelepanu pöörata, et vaadata, mis seal võib probleemiks olla. See ongi põhjus, miks on vaja tulla perearstikeskusesse mõõtma, kaaluma ja korraks tervist vestlema,“ julgustab arst.

AVE JÜRIÕO,

Tervisekassa avalike suhete spetsialist

Laste tervisekontrollid

■ Eelkooliealiste laste tervisekontrollid

Vanus	Kontrolli tegija
1 nädal	ämmaemand, perearst või -õde
2 nädalat	perearst või -õde
1 kuu (4 nädalat)	ämmaemand
2 kuud (9 nädalat)	perearst
3 kuud (13 nädalat)	pereõde
4,5 kuud (19 nädalat)	perearst
6 kuud (26 nädalat)	pereõde
7 kuud	perearst
9 kuud	pereõde
12 kuud	perearst
18 kuud (1,5 aastat)	pereõde
2 aastat	perearst
3 aastat	perearst

4 aastat	pereõde
5 aastat	perearst
6–7 aastat (koolieelne kontroll)	perearst

■ Kooliealiste laste tervisekontrollid koolis

Vanus	Kontrolli tegija
7–8 aastat (I klass)	kooliõde
8–9 aastat (III klass)	kooliõde
13–14 aastat (VII klass)	kooliõde
16–17 aastat (X klass, kutseõppes I kursusel)	kooliõde

■ Kooliealiste laste tervisekontrollid perearstikeskuses

Vanus	Kontrolli tegija
11–12 aastat (V klass)	perearst
15–16 aastat (IX klass)	perearst

Avatud hankemenetlusega hanke „Lumetõrje teostamine Setomaa valla kohalikel teedel 2025–2027“ väljakuulutamine

Võttes aluseks riigihangete seaduse¹ § 3, Setomaa Vallavalitsuse 12.02.2018 määruse nr 2 Setomaa valla hankekord § 4, andis Setomaa Vallavalitsus korralduse, millega:

1. Kuulutati välja avatud han-

kemenetlusega hange nimetusega „Lumetõrje teostamine Setomaa valla kohalikel teedel 2025–2027“.

2. Hankija: Setomaa Vallavalitsus, Pikk tn 12, 64001 Setomaa vald, Võru maakond.

3. Hanke eest vastutav isik on majandusspetsialist Viljo Randoja.

4. Hange on avaldatud Setomaa valla veebilehel www.setomaa.ee ja Riigihangete Registri riigihanked.riik.ee alates

15.08.2025.

5. Pakkumused esitada Riigihangete Registri (hanke viitenumber 298810) hiljemalt 15. septembril 2025 kella 12-ks.

Setomaa Vallavalitsus

Valla ürituste ja sündmuste kalender täieneb pidevalt ning on kättesaadav <https://kultuurikava.ee>

Puugnitsa ninnikirmask.

Mustimetsa Indreku pilt

Puugnitsa ninnikirmas tõi külä jäl' kokko

Ku kohki' olõs mustinõ veebikaamõra, sis võisi' tuu täpselt üldä', ku mitu kõrda om Puugnitsa küläplatsi pääl ninnikirmast peet ja ku mitmõ' põlvkunna' omma' tuhandidõ liikmidõga' soo tiidä'-tunnõt platsi pääle kokko korjunu'. Aokirvõs lei pikkä traditsiooni aastagakümnidõ piutusõ saisahusõ, a no' või jo üldä', õt kolmadat kõrda olnu' ninnikirmasõst om jäl' saanu' traditsioon.

MUSTIMETSA INDREK

puugnitsalanõ kümnendäst põlvõst

Ninnikirmasõ jaost olõ-õi väiga' midägi' suurt vaia tetä'. Tulõ tiidä', õt tuu om pühapääväl päält piitrepäivä, ja kirmas võigi' pääle naada'. Vanal aol anda-as kirmassidõst tiidä' molõraamaduh ja sainu pääl – külä' ja kogokunna' olli' võimsa'

ja tegusa' ja sõna läts liikumma ja tiine hüvvi kavatsuisi. Puugnitsa küläh eläs läbi aastaga inõmisi ja perrit veidõ, a kolmõl kõrral (jälki') olnu' ninnikirmasõ' näütäse', õt meid om inäbä, ku mi arvadagi' mõista. Olõ-õi olnu' kirmast, ku mõni vahtsonõ puugnitsalanõ hinnäst näölõ ja hüameelele kätte annasi-i. Ma julga pakku', õt ninnikirmasõlt om läbi kaunu'

pia sada hinge.

Šookõrd tull ninnikirmast kaema ka' näütlejä ja luulõtaja Merca, kinkõl Puugnitsa külä ja soo hõimuga' õkva sidemit om. Merca and kirmasõlõ ka' vahtsõt huugu ja ütehlaulmist. Nii ku ka' Teppo Leo pillimäng, uhkõlt katõt pidolaud süüke ja juukõga' ja pia tosin last, kiä' hainakuhjõ ja niidet hainamaa vaihõl tundsõ' hinnäst hõste. Hüämiil ja lõpus seltskund oll šookõrd kirmasõl.

Järgmätsest aastagast om Puugnitsa külä inõmisi puult asutõt mittetulundusühing ja astut ka' edimätse' sammu', õt küläplats saasi' igävätsest aast külä umast – õt ninnikirmasõ traditsioon olõs hoiõt, Puugnitsa peränd silmi iih ja üts

ilmadu illos luuduslik kotus nii külä inõmisi ku ka' tiikaujido jaost olõs olõmah. Veidotähtsä olõ-õi ka' Setomaa piirijõõ Määdjõõ käekauk ja tuu vallalõ-tegeminõ inõmisi jaost ja Puugnitsa mõtsateie kõrdategeminõ. Väiko', a tähtsä' asä' üte 462-aestagatsõ külä alalõjäämisõ jaost ja inõmisi kokkokorjumisõst ja kokkohoitmisõst.

Saami' jalki' kokko ninnikirmasõl pühapääväl, 19. juulil 2026. aastagal. Tuud tiidmist või no' ja kõrraga' jaka' ja hindä kalendriviho kirja panda'. Ma tennä Roosimaa Margeryt ja mitmit abilisi ninnikirmasõ ja küläplatsi valmist säadmiso ja kirmasõ läbiviimiso iist.

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Setomaa jälki' kostit tuhandit külälisi

KOGERMANNI LIIS

Šooaestaganõ, jo 13. kõrda olnu' Seto Kostipäiv pand 9.–10. augustil kõõ Setomaa sehkendamä. Katõl pääväl tei' uma' värä' vallalõ 21 kodokohvut, koh pakti süüke, mia' olli' tett umaia kraamist, mõtsast korat mafost, siinist ja järvest püvvet kallost.

Õgal puul vöödõti külälisõ' hüameelelitsõlt vasta ja huivilisõ' sai' kavvu' kotussih, kohe muido trehvä-äi'. Nii ku õks, oll ka' šool aastagal säätsit külälisi, kiä' käävā' õgal aastagal, a oll ka' nuid, kiä' tulli' edimäist kõrda kaema, õt kuis Setomaal eletäs ja mäntsit süüke paktsas. Kostipäävälle joudsõ nuidki', kiä' mäntsegi' töösõ suursündmuse peräst olli' siih nulgah käämah.

Pääle kostipäävä sai' külälisõ' läbi veebi täütä' arvamis-lehe. Säält tull vällä, õt kõgõ inäbä jäi miilde savvusannašalõkk, maa seeh küdset lammast, mõttsiaburger, näpotüü pelmeeni', kodonõ iätüs mõtsamarjuga' ja muidogi' seto sõir. Sama tähtsä ku söõgi maik om ka' külälisi vastavõtminõ: „Naarahusõ', teretäminõ ja pererahvaga' kõnõlõmisõ' jäti' hüä tundõ.“ Panti tähele, õt uma kotokotusõ ja kultuuri üle olti õgah kohvkuh uhkõ'. Ilosat kotust tei' ilosabast kõrrah aia', lilli' ja istmiskotusõ'. Pallo' külälisõ' panni' tähele, õt ka' latsõ' olli' üteh haarõt, tuu and kõõlõ värsrust ja luutust, õt Kostipäiv viil nii pia läbi saa-ai.

Muidogi' mõistsõ' külälisõ' vällä tuvva' ka' tuu, midä järgmätstil aastagail võisi' parebahe kõrralda'. Kostipäävälle juhatava' sildi' omma' üte' ja sama' olnu' jo mitmõl kõrral, nä omma' päävä käeh ar' plii-künü' ja ar' vāsünü' vällänagemisõga'. Külälisõ' uutva' järgmätsest aastagast selgebit ja suurõbit silte, õt kotusõ' lõv-vasi' lihtsabahe üles. Ja oodõtas

Harrõoro viglaküdsiliha.

Grünbergi Maria pilt

ka' tuud, õt pühapäävätsel pääväl olõs inäbä kotussit vallalõ. Oll nuid, kiä' ütli', õt pikki vaihidõ peräst nä naka-as pühapäävä inäp müüdä kohvkit sõitlõmma. Oodõtas õks inäbä erinevvi süüke ja kohalikku ütehõstmisõ kraami. Külälisõ tiid väiga' hõste ka' tuud, õt Setomaal tasos uhkusõga näüdadä' umma kultuuri – rahvarõiva', pillimäng, laul ja jutu' – tuu om tuu, mia' Seto Kostipääväl kõgõ inäbä miildüs.

A päämätsest olti kõõga' väiga' rahu – külälisõ' tundsõ', õt näid oodõtas ja nä omma' hoiõt, nä hintsi' korgõlt seto kultuuri ja tehnsi' süäimest kõrraldaiji. Kõgõ inäbä õks kiteti süüki, sõbralikku vastavõtmist ja ilosit kotussit. Mitmõ' ütli', õt nä plaanva' ka' järgmätse aastagal tulla' ja soovitasõ' kõigil ummil tutvil tulla' Setomaalõ kostipäävälle.

MTÜ Seto Küük ja kohvigu-pidäjä' tennäse' kõiki, kiä' käve' Seto Kostipääväl, anni' meele tiidä', kuis näile miildü, ja avidi' tetä' noo' kats päivä eiserälit-sõst. Aitumma, järgmätse aastagal jälki'!

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Mälestüse' mõlapääväst

RAHASEPÄ MARIA

Seto kuninga keele kõnõlõja, Põlva Seto Seltsi kokkokutsija

Mõlapäiv om Kossõlka külä praasnik. Timahava ollegi pühapäävä, 13. juulil. Mõlapäiv om kõõ pääle piitrepäivä, mia om 12. juulil. Piitrepääväl oll' mu kuku imä 68. surma-aastagapäiv. Mõlapäiv om sama tähtsä kerkopühä ja praasnik Kossõlka küläh nii ku Verskah juripäiv vai Obinitsah paasapäiv.

Mälehtë, ku olli latsõkõnõ, kohki 5-aestaganõ, ku imä ja esä nelä latsõga sõidi' hobõsõga Mõlla kerkohe. Minno jäeti ütsindä kodohoitjas pikäs pääväs. Nakaš ikäv, joosi mitmit kõrdü läbi rüäpõllu naabridõ Krüütsidõ poolõ. Sääll oll' kotoh vanaimä, timä kõnõli latsõga.

Mõlapäiv ollegi nigu umat-sidõga kokkosaaminõ. Pääle jumalateenistüst olti vanavanõmbidõ ja umatsidõ kääpä pääl. Pääle tuud sõidõti imä-poolsõhe esäkodo Kossõlkahe,

Rahasepä Maria. Eräkogo pilt

talo oll' krundi pääl. Esä-kodo tulles kõik latsõ' ummi perridõga.

Tõõnõkõrd, ku olli jo tütrik, lätsi katõ sõsaraga Mõlast Pokolduva külä kirmasõhe. Moro-nimelisõ' nuurmehe' olli' suurõ' pillimängjä'.

Edespidi, ku olli jo mehele lannü, elli Kossõlkahe mehevanõmbidõ kotoh. Mõlapääväs tulli' koõtma mehevanõmbidõ

sugulasõ' Talnast ja Viljandist mito pereht, Tamsalust, Võhmast, Tartost, Antslast ja Kolo küläst meheesä vele pereh.

Nädäläpäävä' teimi elämisõ ilostõ kõrda. Papa tekk hüä ollõ ja mamma jalki suurõ sõira. Puulpühä õdagü istuti ütitsõlt pidolavvah, aeti juttu ja tetti nalja. Pühäpäävä hummogu minti Mõlla kerkohe ja umatsidõ kääbäste pääle. Umavaihõl üteldi kõõ, õt tulgõ' õks mi havva pääle ka. Ja tuud rahva-kõist nii pallõ: üle Eestimaa kokkotulnuid ku kohaligu' inemisõ'. Illoš kaia', kerk oll' puupüstü täüs ja ristikäük.

Ku õdagupoolõ kodo jouti, taltõdi eläjä' ja lehmä' lasti vällä. Külärahvas ja külälisõ' kogonõsi' mäe pääle ilotama. Papa mängu pilli, laulõti, lüüdi tandso, tsäinikuga ollõkõst pakuti stakanaga. Rahvast oll' pallõ, õgah taloh kostilisi. Tuul-aol oll' küläh üle 30 talo. A no' mõnõh ütsikuh majah eletäs ja nuuki' vindläse' kas Pihkvast vai Leningradist. Vahtsõ' elä-nigu' omma' ar ostnu' tühäs

Kodo piiri pääl (sõnolisõ teema 2025)

Võe-võeh om no meil elokõnõ, kodo-kodokõnõ piiri päällä, perre-perre_ks lakja pillutõdu, uma-umadsõ' kaldnu' kavvõndõhe. Ku' ma-ku' ma olli noorõkõnõ, kodo-kodopaika olle Petseremaal, perre-perre_ks olli' pallõ suurõ', latsõ-latsõ_ks elli' umah kotoh, uma-umadsõ' meil elli' lähkoh. Mia-mia vika olle praasnigõ pitä', mitmit-mitmit päivi_ks mõlapäivä, külä_ks-külä mäe pääle kokko tulla', ilja-iljapääväl õks ilotada'. Tulli_ks-tulli esäkodo tšuhknamaalta, esä-esäkodo, maama majja, tulli_ks-tulli sis, ku' süä kutsõ,

süä_ks-süä kutsõ, hingi himost, vaia-vaia olõ-õs piiril propuskita, propus-propuskita õga Vinne viisat. Võe-võeh om no meil elokõnõ, kodo-kodokõnõ piiri päällä, saa-ai, saa-ai inäp vabalt sünnüpaika, kodo-kodopaika maama majja. Mõla-Mõla kerkohe saa-ai minnä', maama-maama, tätä kääpä pääle, maara-maaraapääväl saa-ai mastõrahe, Rada-Radajilõ perre' kokko saama. Milles-milles meele antu sääne karstus, piiri-piiritulba_ks ette pantu? Miil om, miil om hallõ, süä om haigõ, murõh-murõh õkvallt maahha murdõ.

RAHASEPÄ MARIA

jäänü' maja'. Õga tiia-äi õigõhe, vaest mõnõ' seto' eläse' ka umah kotoh.

Edespidi, ku elli jo Eestimaal, tullimõ mõlapääväs kõõ kerkohe. Imä-esä, velju ja vanavanõmbidõ, mehe vanõmbidõ kääpä pääle. Havvakõsõ' saie' kõrda tettü, kündlekese' ja lilikõsõ' pantu. Tull' väiga hoolõh olla', õt kas Vinne viisa kehtis vai tulõ vahtsonõ tetä'.

Hummogu aigsahe jouda' piiri-pääle, õt rutõmb üle piiri saia'. Tagasi tullõh, õt üle piiri saia', tull' kõõ mitmit-mitmit tunnõ uuta', inne ku papritõga piiripunkti saie. Ku olli jo Eestimaal, anni suurõ teno jumalalõ, õt ar' saie käutu Mõlah jumala abiga.

Mõlapäiv ollegi umatsidõ ja tutvitõga kokkosaamisõ kotus. Küüsüti ütstõõsõlt, koh ja kuis elät, pallõ latsi om, koh nä

eläse', koh tüütäse'. Mõla mäeperv oll' paksult massinit täüs.

A no', ma arva ja tunnõ, nii pallõ' seto' murõtsõsõ', õt saa-ai inäp vanavanõmbidõ ni umatsidõ kääpä pääle kündlekese' panda'. Tiia, õt Petseri poolõ pääl om pereh, kiä tege kõrda setodõ havvaplatsti' Mõlah kats kõrda, nii keväjä ku sügüse. Suur-suur teno tuulõ perrele hoolõ ja vaiva iist!

„Seto Odüsseia“ müügikõrraldus oll kõrralinõ

„Seto Odüsseia“ om üleilma edimäne setokeeline ja ainulinõ rokkmuusikal. Etendüst mängiti kümnel kõrral Luhamaal, Anzelika Mahetaloh. „Seto Odüsseia“ libreto autor om Kauksi Ülle, kiä' om innegi' hüvvi tiatritükke kirotanu', heliluuja om Leima Matis ja lavapääle säädjä Pähklime Elina.

PLOOMI ANETE

Etendüsele joudmisõ jaost oll vaia jalota' läbi mõtsa mitu-sata meetrit, selle õt parkminõ oll veido kavvõbah. Sääne jalo-taminõ inne etendüst oll hüä ja põnnõv, erilisõ tundõ tekütäjä. Näütemäng jutustas klassi-kalitsõst Odüsseia luust: Odüs-seus kutstas sõtta, Trooja sõda saa küll läbi, no Odüsseusõl omma' takistusõ' kodotiil, a

süämeh igätsüs jouda' perü-selt kodo. Pereh – Penelope ja Telemachos – uut kannahltli-gult. Mitukümmend aastakka rändämist kontaktih jumalidõ, nõidu ja allilmaga' tuu üteh nii naaru, võimukatsit ku ka' üles-alla kauvit tundit. „Seto Odüs-seia“ rõhutas, õt sõda saa-ai läbi, ku sõapäivik ütles; töö-mõli lõpp tulõ sis, ku kiäki' tuu unõhtas.

Lavastusõ atmosfäär om suuri emotsioonõ perält: nalä',

humoristligu' käänähüse', professionaalnõ tands ja laul loova' kaejilõ erilitsi tundit. Saa ikkõ' ja naarta', om ärtundmist mi parhillatsõh eloh ja kõr-rakõsõh, saa tõmmada' juuni parhilla' ilmah ja ütiskunnah toimuvaga'.

Paadi', ojominõ ja viite-gevüse' näütäse' lavastusõ dünaamilisust – ikäv naka-ai kõrrastki'. Hoops saa etendüs liisnalt ruttu läbi, olõs tahtnu' viil tuud vägevüst edesi kaia' ja tunda'.

Leima Matisõ luud muusika om mitmõsagamanõ ja herksä, mõni laul oll nii tõomõli, õt haard kaeja' üteh laulma.

Pähklime Elina lavastaja-tüü and kõõlõ mano viil vürtsi – näütüest Odüsseusõ suhtlus

jumalidõga' oll didgeridooga ja „ihokarva' nõssi' püstü“.

Kõik näütlejä' mänge' väiga' hõste. Mullõ hindäle miildü näütüest Jäägri Merle, tuu osa oll nii ku tälle kirotoõ, tä oll loo-mulik ja veenev. Jäägri Merle om tennü' üteh innitsihki' setokeelitsih etendüsih. Timä kogõmus ja kirk näütlejänä om läbivalt terveh etendüseh tunda'. Kõgõ suurõp üllätäjä oll Linnamäe Jekaterina, kiä' üllät puhta seto keelega', täks tä oll tennü' pall'o tüüd keele ar' opmisõga'. Kolmik Saarõ Tanel, Seimi Agur ja Tagametsa Tarmo tõi' lavalõ komöödia ele-mendi', ku košasobitajat män-geh panni' kaeja' naardma – kipõ' rollivaeldumisõ' olli' töö-mõli energialaengu'.

Ma kai kõikaig kaejidõ emot-sioonõ. Kaeja' naari', ahhedü', elli' ja lauli' üteh. Ma kõnõli ka' tõisiga' ja kõik arvssi': „Kim-mäs, läts süämehe, oodõtust parep.“

Mõni setokeeline kõnõlõja tõi vällä, õt kukki' kõik näüt-lejä' seto keeleh hõste kõrda saa-as, olli' mõnõ' kotusõ', koh sõnnost oll rassõ arvu saia', a suurõh joonõh oll väiga' mõosa.

Kauksi Ülle sai nätä' jo kont-rolletendüse aigu, ku hüä tundõ etendüs jätt: „Ma olli meelelit-sõlt raptõõ, õt kõik nii hüä oll.“

Ma toosi' viil vällä – „Seto Odüsseia“ turundus oll väiga' kõrdapiteh tett, tutvustõdi tele-viisorih, oll artiklit kirotoõ ja oll ka' sotsiaalmeediah nätä' ja

lukõ'. Setomaa oll kõikaig pildih ja tekit kogokunnah elevüst, nii õt „sääne reklaam mõiu Seto-maalõ hõste“.

„Seto Odüsseia“ om tiatri- ja kultuurisündmüs, mia ühendäs sügävalt seto traditsiooni', klas-sikalitsõ eeposõ ja parhillatsõ lavakeele. Šoooh om huugu, tundmisi, muusikat, nalja ja liit kokko näütlejä', leelonaase', rockbändi ja tandsja'. Näütlejil oll väiga' hüä seto keele ja tege-läse olõki kättesaaminõ.

„Seto Odüsseia“ om kindlahe 2025. aastaga suvõ korgpunkt. Tiatrikogõmus, mia jääs miilde ja and joudu. Sood soovida kõi-gilõ. Hing jääs viil pikäst aost helisemmä.

Tõlknu' Sarvõ Õiõ.

Võeh, miä meist saa ...

Mi lätsimi pruuvi, sääl Eros pill' nuuli,
ei olõ' meist pruuti, ei tunno' mi nuuti.
Meid rõivilõ panti ja oppustki anti,
ku Elina suuvsõ – vakka olla' mi pruuvsõ.
Kusikuklasõ' suurõ, alla kasusõ' juurõ!
Kanga' jäi' kinni' ja Piret tekki filmi.

Refr: No Peko abiga kõik, miä Ülle ja Matis uma mudsõga lei',
kõrda lätt ni kuulsast saa Odüsseus Setomaal!

Meil hirm kõgõ ligi, kui vehklese' piigi',
ikutütrigu' loogah, piät käümä nä joogah!
Tandsjil varba' kõik villih, kuus nädälit trillit,
Penelope ku niisk, Odüsseus – kiisk.
Merca egäl puul hoolas, tä om supi seeh soolas,
Aarne nägo om plass: miä šoo kõik mass?

Refr: No Peko abiga kõik ...

Egä päiv vahi ilma, kas päiv paistus silmä,
ku satas ka vihma, ei kaivõlda' tihka'.
Ku laud om õks kaetu, sis asi saa aetus,
kümme kõrda sai kaia', sai ikkõ', sai naarda'.
Nüüd õtak om vaba, veido ikkõgi tahass,
a vast vahtsõl suvõl Odüsseia jälki tulõ.

Refr: No Peko abiga kõik ...

HELMEKAALA

„Seto Odüsseia“ luumisõst

Ettepanõki kirota' tiatritükk luudavalõ Seto Kunigligulõ Tiatriilõ mängmisõst tei' Vee-saarõ Anne ja Hõrna Aare. Aare soovit tetä' sõateemalinõ. Sis tull mullõ miilde ammunõ mõtõh kirota' näütemäng Homerosõst, kiä' laul võikna seto naisiga'. Sõast ma taha-as kirota', a kooliaol sai loetus ja minnu jo sis kõnõt lemmikee-pos „Odüsseia“, koh kõnõl-das sõast vällätulõssist. Ma tõi lava pääle ka' Homerosõ. Timä kujo tegemisõ jaost ma sai mõt-tit Vanahundi Fjodorist, Vahe-laano Paalist ja õks ka' Riitsaarõ Evarist.

Ma anni käsikirä üle. Kõnõli mitmit tunno' kunstnik Herme-liin Iirega' ja lavastaja Pähk-limäe Elinaga'. Leima Matis oll jo varahappagi' mu luu-lõtuist ilosit laula tennü'. Ma usaldi terveht kollektiivi. Kõgõ inäbä usaldi produt-sent Leima Aarnet, kiä' om uma kõrraldajavõimõht arõn-

danu' mitmõ kunigriigipääva kõrraldamisõga'.

Evar oll Homerosena tüüh kunigliguh tiatrih ja sis tull mul astu' Penelope kängi sisse ja hoita' galerii tüüh ja saia' kõrda 13. kostipääva kõrraldamisõga'. Ku ma joudsõ kontrolletendü-sele, sis olli väigagi' meelelit-sõlt raptõõ tuust, õt kõik oll nii hüä. Pallõ parep ku ma mõistsõ mõtõldagi'.

Tiatri mullõ tuuperäst miil-düski', õt kirotoõ jutt heränes elolõ. Kõik nuu', kiä' sinnä' mano pandva' uma kää, kihä, helü vai tundmisõ', nä tegevä' ütehkuuh suurõ viil suurõbast. Inäbüs näütlejit oll seto vai võro juuriga'. Näütlejidõ seto kiilt kiti' eiski' mitmõ' vanõba' kohaligu' keelekõnõlõja'. Kõik sai' väiga' hõste kõõga' kõrda. Linnamäe Jekaterina ja Vaiksoo Nele-Liis lubasi' õga kell seto keeleh jälki' näüdelä' ja lavas-taja Pähklime Elina oll naanu' setokeelitsit unõnäka nägemä.

„Odüsseia“ libreto luumisõ joosul ma otsõ eeposõst vällä tuu, mia' om kreeka ja seto vana kultuuri ütime jago. Kuur ja iku-naase'-kitjä'-laulja', Homeros ku jutta vällämõtõlõja ja edesi kõnõlõja, naisi mihi kodo uut-minõ, mihi pikäst vinnüv kodo-tii. Sõtu alostamisõ mõttõtus.

Näüdendih om pallõ isik-likku. Mu vanauno oll küllä tsiatsuskaja ja väiga' nalälinõ. Sõah oll tä kaunu' verevidõ poolõ pääl. Vanaesä sõbra' olli' kaunu' erinevidõl väerindõl. Vanaesä sai sõah surma, vana-imäl käve' kosilasõ', nuu' tä tou-gas tagasi. Pagõhõva tsia lugu läts kokko õkva esietendüse aol vallalõ lannü' tsiakatku-ga' ja tsiku kaitsmisõga' ilma mõt-tõlda' tapmisõ iist.

Nii süämest tulõvat ja ilosat lõpupito ku oll peräst 10. augusti viimäst etendüst Luhamaa külämajah, omma' mu silmä' harva nannü'. Säänest toetust ja kitmist om rassõ unõhta'.

Sootska Anzelika oll pido-lavva katnu' ja timä lämmi naarahus, minkõga' tä võõ-rust mitmõ kuu aol tiatrit umah taloh, oll õks nii rõõmsa ja jalg kerge kõigi suuvõ ja klaasõ täütmä. Tormi Piret sai hüvvämiilt tunda' ummi tands-jidõ üle, kinkõst kiäki' sata-as vii sisse, a tandsõ' ja võitli' kõvastõ.

Veesaarõ Annelõ anni' kunig-ligu tiatriga' kõüdet sootska' üle Seto Kunigriigipääväl Uibo-lehe Urmo jaet avvuhinnakujo-kõsõ. Anne pilisi Kirkenä.

Aifumma Pekolõ, kiä' tou-gas, ku sai, piksepilvi kunig-ligu tiatri etendüse aigu müüdä.

Aifumma tegijilõ!
Aifumma nägijilõ!
Aifumma kõigilõ, kiä' tehni', kiti' vai tunnusti' tegijit, kõik kitmisõ' omma' kuhaga' ar' teenit!

KAUKSI ÜLLE

Tõlknu' Sarvõ Õiõ.

Huuao lõpupilt Odüsseia tegijidega.

Seto Kunigligu Tiatri kogo pilt

Hõbõhall käve Türgih vestivalil

NASSARI ELVI

Algusõh oll' plaan minnä' Armeenia vestivalilõ. Sinnä' pidänu pääle Mikidamäe tandsupargi minemä ka Tarto leelopark Ilongang, koh mu sõsar Aino laul. Näidega pidi ma'ki killõlõauljana üteh sõitma. Plaan sai tettü joba minevä sügüse. Soo aasta algusõh tull' uudiss, öt lindamisettevõtõ' AirBaltic jätt umast kavast vällä Tallin-Jerevani linnuliini. Töösõ virma linnugiga perälejouminõ lännü' siski veiga kallist. Kõr-raldajapuul Estofolk paksõ sis vällä Kapadookia vestivali Türgih, kohe minek odavamp. Tarto leelonaase' Türgi vestivalilõ taha-s, a' Mikidamäe ja Rāpinā tandsumehe' ni -naase' olli' nõuh. Sõit Tallinahe (ja peräst tagasi) läts tellit bussiga. Türgi pääliina jouti vasta üüd, pinke pääl suigahtõh tull' kooni hummoguni uuta' järgmäist lindu. Rassõ oll', aga tandsurahvas tiidäki' olõ-i vingja.

VESTIVALIKOTUS. Tuud suurt rahvatandsu- ja muusiga-vestivali, inglüskeelidse nimega International Cappadocia Folk Dance Festival (Yesak Festival), peeti 11.-15. juulini Nevşehir provintsi Göreme liinah. Soo aasta oll' joba 12. vuur. Istanbulist jās Göreme uma poolõist tunni lindamisõ kaugusõlõ. Kotus om veiga illoõ, ümbretsõõri mäe', tuulõ puult vormidü' kalju' ni liivakuupa' (liivahavva'), koh vanal aol eleti vai sõa aigu variti. Parhillatsõl aol omma' säändsih kuupih inämbüiste peenü' üüpaiga', võõridõmaja' (hotelli'). Kevä-jäst sügüseni peetas provind-sih õgasugu vestivalõ, päältkaejit tulõ koo hulga. Viil om kotus üleilma tuntu ku kumaõhupal-liga sõitmisõ ala – 100-130 euro iist saa laskõ' hinnäst päävanõ-sõngu aigu taivahe nõsta', öt mägist maastikku üleväst kaia'. Tuud mi kambast ka mitmõ' teie'. Ütli', öt kultõt raha ni aig tasosi hinnäst kimmähe ar'.

Tandsjit oll' vestivalilõ tulnu' mitmõlt maalt, pääle Eesti vil Bulgaariast, Gruusiast, Poolast, Põha-Küprosõlt ni ka kõr-raldajamaalt. Nigu kotusõ pääl vällä tull', oll' tuu suurpido siski noortõ inemistõ vestival. Kas tiia-s tuud Estofolgi päämiis, kõrraldaja Rebane Valdo vai sis arvati vestivali puult, öt ka vanõmba' tandsja' võiva' säält osa võtta'. Kuis asi oll', tuud saa-ki-s tiidä'. Kõik esinejä' nigu miiki oll' üümajal mitte vesti-valliliinah, a paarkümmend kilo-meetrit kavvõmbah, Avanosõh. Sääl om liina veereh ilmadu suur uhkõ võõridõmaja, Suhan Kapadokya Otel, koh väläh kah apar külmä viiga tsuklõmisõko-tus ja päivtämisõ ala.

EDIMÄNE PÄIV. 11. juulil nakaõ pääle vestivalist valmstu-minõ ja tandsa harõtaminõ. Päiv paistu veiga palavahe, õnnõst löüdü hotelli kõrval kõrvalinõ moroala/huuv, koh Varjundi Piret tandsja' tsõõri kamand' ni kõik tandsu', suboota, kohaa-nuška, karoobuška, serjooža ja kargus proomti läbi. Kol' Rāpi-näst peri pillimiist – esä Truija Valdur ja timä puja' Mats ni Joosep tõmpsi' pillihelü vallaalõ. Helü pääle tull'i' vällä mõnõki'

Vestivali rongkäük.

Eräkogo pildi'

hotellitüütäjä', kullõma-kaema saistu ka mõni müüdäkäüjä. Kässiplakin tandsjilõ kõva, kõrra ao peräst saiõ' huvilisõ' kah eis' seto tandsa oppi'. Türk-läse' omma' sõbraligu' ja valla-litsõ olõkiga ni valmi' kõrraga tandsutsõõri tulõma. Üts tsillo tüdrokõnõ juusk imä mant tagasi – oppajat inglüse keeleh tehnamä.

Õdagu käve' tandsja' üteh-kuuh liina pääl. Jõõ veereh käve kipõ lõbuelo. Mi vellõkõisil oll' pill üteh ja ku' helü üle suurõ huulidsa kostu, olli' türgi kau-bamehe' rõõmsa' – tsuradõlõ anti tenost massulda iättüst. Ku tandsupaari' kah üles astõ', tulti küüsümä, öt kost ti peri olt. Kargajitki peeti iättüsega meeleh. Ku söögipoodih vaja-ligu' ostu' tettü', minti marssma kodo poolõ. Kuna mu sõsar Ainol oll' ka sünnüpäiv, sis võeti hotellitarõh ütehkuuh ka piiso-kõsõ' „unõruuht“.

TÖÖNÕ PÄIV. Varra hummogu käve osa rahvast õhupalliga maastikku kaemah, osa magari väsumist vällä. Inne lõonaht tetti ekskursioon lähkombit kotussit kaema. Sai minnä' sil-mämä, kuis pottsepp tüütäs, ja eis kah pottseppätiüid pruumi'. Näüdati ette, kuis pöörä pääl veinikanni valmsta'. Vanast pidi kosilanõ kanni tegemä, mõrs-jal tull' ette näüdäda' umakoet tekk. Ilosit korgõlaadulitsi ja uhkõlt kirotoõ savianomit sai säälsamah kõrval poodist üteh osta'.

Edesi läts sõit Uşihari vanna kreetõst kaema, koh lähkoh oll' turistõ meelütämisõst tuud ka paar kaamelit. Derinkuyu lii-nah viidi meid ka maa-alosõhe liina, koh oll joba aastasato olnu' inemiisi elokotus, sõto aigu ka käkmiskotus. Üteh elli' mitmõ' hõimu', oll' eiski maa-alonõ kerk ja kalmõaid, kaiv, moonalao' ni hobõsõtalli'. Tuu kuupaliin om kannõt 1985. aastast kah UNESCO maailma ehtüspärändi nimekirja. Kit-sist repest roniminõ võttõ õkva hähkätämmä. Lähkoh oll' ka üts kuupatarõ, koh pernaane mõi käsitüüd ja lubasi lähkõstõ ka umma elopaika kaema.

Pääle lõunasõõgi harõtõdi jälki tandsa õdagutsõst ava-

Hõbõhall vestivalil.

kontserdist. Hõbõhalli vedos-nik Piret ja Estofolgi päämiis Valdo käve' ka liinapää vasta-võtul. Pääle õdagusüüki sõit buss võõridõmaja ette ja pääle nakaõ sõit vestivalilõ. Göremeh rahvarõivih inemiisi muudku kogosi ja kogosi, kõrra ao peräst nakaõ pääle vestivali rongkäük läbi liina. Õga riik marssõ uma lipu all, meil oll riigilipp ni Seto lipp. Mi tsura' proomõ' ka pilli mängi', a mi takah marsõ' Gruusia tsäbärä' tandsulatõsõ, kiä' tänskel'i kõik aig ütte-samma „Saa-kaart-veloo!“.

Tuu om grusiinidõ umakee-line riiginimi. Mi pillihelü kos-tu-s kalõst inämb vällä. Mõnõ' setonaase' saiõ' üte uhkõ vana massina pääle ja lehvidi' säält. Päältkaejit oll' õgal puul, kõik rahvas oll' äridõst ja söögiko-tussist vällä tulnu.

Vestival oll' vabah õhuh ja mitmõtunninõ. Hõbõhalli tandsminõ oll' algusõpoolõ. Illoõ oll' kaia', kuis tandsja' suurõ laba pääle tull'i, lipp hibi-semäh ja rõiva'-ehte' kõrdapite säläh. Tandsu' lätsi' loohvkahe ja illoõ oll' kaia', öt tandsiti pilli perrä (mitmõ' esinejä' tandsõ' ullikõva lindihelü perrä). Mi sõsarõga olli päältkaeja', valvssi Hõbõhalli rahva kottõ ja lehvidi päältkaejidõ siäh Seto lipukõisi. Tutvustaminõ käve läbi helü-toro türgi ja eesti keeleh. Miilde jäi Eesti tutvustusõst tuu, öt tuu

om üts väigokõnõ riik Skandi-naavia lähkoh. Lõõnarahvidõ tandsu' ja pillimängu' omma' elävä', noorõ' grusiinitõsura' püürli' õkva nigu hunni' üle laba. Vestivalikava oll' kirriv ja lustilinõ, eri rahvarõiva' ilosa' kaia'. Pingi' olli' päältkaejit täüs, pallõ rahvast oll' ka saismah. Hotelli magama joudsõmi siski vil sama kuupäävä seeh.

KOLMAS PÄIV. 13. juuli hummogupoolõ oll' rahval vaba aig. Pääle lõonat sõidõti jalki ekskursioonilõ. Teimi tutvust Göreme vabaõhumuseumiga (Göreme Ören Yeri), koh silmsimi mitmit vannu puukerkit ja seeh sainu pääle maalit veiga mustitsit pühäpilte. Kapadookia om vanarooma provints, miä kuulus ummi hüvvi hobõs-sidõ ja kuupakerkidõ poolõst. 2. aastasaal olnu' säält elämäh ristiusulisõ', oll' kats suurt kes-kust – Kayseri ja Malatya. Pala-val pääväl (kuuma 37 kraati) oll' kerkoh hüä jaaha olla'. Meid viidi kaema ka Ortahisari (Ortahisar Kalesi) kreetõst ja Kizilçukuri orgo. Nuu' paiga' omma' täüs vööril üle ilma. Peräst sai mi rahvas mäe pääl suurõ Kapadokya-sildi takah ütist pilti tetä'. Sälä takast näkkü illoõ ülekaehus liinalõ ni kreetõstilõ. Kaemalda ulli-palavalõ ilmalõ olli' inemistõ' valmi' reppe pite mäkke üles

ronima, kost sai nätä' veiga ilosat maastikku: ümbretsõõri olli' uhkõ' liivakalju', minkõst mõni inemistõ, mõni eläjä, mõni ilmadu suurõ porovika muudu. Türk-läse' omma' ettevõtligu' – ku mäest alla joudsõ, sis päävä-piltnik joba näüdas inemistõst salhuusi võet pilti. Ku oll' suuv tuud mälestüsest saia', sis viis eurot ni pilt panti kirivä suvõ-niirraami sisse.

Õdagu oll' jalki vestivali-kontsert. Soovoori oll' Mikidä-mäe tandsupark uma esine-miskõrraga perämätse'. Ma eis' kaemah käu-s, selle öt tahtsõ vil umal kael Avanosõ liina kaia' – mi hotell oll' liina vee-reh ja liinasüämehe minek võttõ puul tunni. Pääle vesti-valilt kodo joudmist käve' vil mõnõ' mi tsäbärämbä' tandsja' ja pillitsura' hotelli man jõõ veereh ilotamah – teie' umma ütätandsupito.

NELÄS PÄIV. Hummogu oll' jalki vaba aig. Joba varra minti sünnüpäävälatsõlõ Lepasilla Elliile õnnõ suuvma. Elli oll' veiga rõõmulinõ ja võrgass, tehñäs süämeest meelehpida-misõ iist. Ütehkuuh minti väl-läsõidulõ Ürgüpi liina, koh om Turasani veinikeldre. Türk-läse' tegevä' hüvvä viinamafa-veini. Nuu', kiä' käve' pile-diga keldrih, ütli', öt vein olnu' hapnõvõitu. Juuki veiga ostõ-

ta-s, a säälsamah poodih sai osta' muud kraami. Hõste lätsi' setodõlõ kaubast kuivatõt puuvilä', sooladsõ' kürbidsä-siimne', viinamafasiimneõli ni hainalõhnaseebi'.

Edesi minti kaema üte kunst-nigu elämist ja tegemiisi. Paik kand nimme Ebru Sanat Evi. Kunstnik näüdas ette, kuis mar-moriirmisõ tehñigah saa ilosi-pilt pilte tetä': anomahe valõti õlli, sinnä' tsilgtõdi eri värme ni vigurat muudu siäteh saadi lil-limaal, minkõ pääle peräkõrra nõstõti papõr. Illoõ pilt tull'. Kunstipilte ja maalit siidsallõ sai hüä raha iist osta' kah. Meid viidi vil kah üle moro suurdõ-suurdõ tüütarrõ. Säält oll' kunst-nigõ-käsitüulistõ tüükoda, koh õgasugumatsi käsitüünä ummõld naistõrõivit, rätte ni sallõ. Naase' omma' naase' ja pia õgaüts sai osta' hindäle meelüsät.

Õdagu tull' aig mi Türgi-poo-litsidõ vastavõtjidõga ütehkuuh kulata'. „Türgi õdakut“ peeti suurõh maa-alotsõh restora-nih/üüklubih Yaşar Baba. Sinnä' olli' tulnu' ka töösõ' vestivalist osavõtja', muidogi täüskasunu inemistõ. Kava oll' uhkõ: sõame-herõivih tandsutsura', peeño-kõsõ' rahvarõivih tütrigu', rahvatandsu', haraktertandsu', kõtutandsu'. Rahvaski tõmmati tandsutsõõri, ütehkuuh minti vällä pümme kätte. Moro pääl palli' suurõ' tulõ' (lõkkõ'), suu-rõh tsõõrih sis karati. Sis minti jal tarrõ süümä-juuma. Piä lask hinnäst üleväst alla kesk pör-mandut puulpaläs näio, kiä oll' suurõ tsilindri seeh. Ku vikur naba- vai kõtutands läbi, tull' pörmandulõ suhvi tandsja, kiä tekk dervişi püürlemistandsu – usukombidõga köüdet müstö-muuhavvast mihiitandsu.

Pido läts huuga edesi. Sünnü-päävälats Elliile lauli' kõik terv-tüslaulu. Pillitsura Mats laul' eurolaulu „Espresso Macchia-tot“ ja kõik rahvas laul' kor-dussalmi üteh. Rahva siäh oll' kah itaallaisi, nuilõ oll' tuu küll meelüs jamahuss, küüsti, öt kas olõdõgi' Eestist vai. Platsudi meele kässi ja lauli' vasta Itaa-lia euro-võidulaulu. Pido oll' veiga meelüss, a tull' ar kodo minnä', öt hummogu kingtüisi täüs sumadannõga linnujaama sõita'.

LÕPÕTUSÕST. Viies päiv läts sõidu pääle – Nevşehir Istan-buli ja säält Tallinahe. Türgi linnuliin om tuu poolõst hüä, öt süvvä' ni juvva' andas hõste ja tuu om massulda. Tallinast sai tandsurahvas ilostõ kodo, kiä Rāpinähe, kiä Mikidämäele. Mu pagas joudsõ peräle kol' päivä ildampa.

Mul om hüä miil, öt sai vesti-valil ar kävvü' sõbraligu kam-baga, kiä kaoda-s nārvi ka sis, ku jalki midägi vestivaliplaanõh ar' muudõti. Aitumma teele, Hõbõhalli rõõmulistõ tandsu-naase ja -mehe', tragi juhenda-ja Piret ja vedosnik Elli ni hüä' pillimehe' Valdur, Joosep ja Mats! Hüä miil om tuust, öt seto tandsu suuri tutvust kavvõl maal veiga suurõlõ hulgalõ vöörilõ ja hoiõti korgõh Eesti lippu. Vesti-valist osavõtmisõst määnestki tugirahha olõ-s, õgaüts käve säält uma kuluga. Vestivali ja tandsurahva vaihhõl oll' vahe-mehest Rebase Valdo. Aitumma ka Valdolõ!

Kiä' om Iisak Sulev Andreller?

Ma sündü Walesih, üles kasvi Kanadah väliseestläsenä ja no' olõ 12 aastakka elänü Nedsjäjä küläh. Ma olõ oppaja Setomaa Muusigakoolih ja mängi basskitarri Nedsjäjä Külä Bändih.

Setomaal om nii luudusõ ku elo mõtõh pallõ värme. Mäntse' Setomaa värmi' omma' sullõ siih elleh miildümä naanu'?

Kõik. Siih om hää tasakaal luudusõst, inõmisist ja arhitektuurist. Aknõst vällä kaieh om nätä' erinevvi halja värmi tuunõ: pedäjä', kuusõ', paiu', uibo', sitigapuhma', samblo' ja õgasagamatsõ' haina'. Luudus om nii puhas ja rahulinõ. Ja šoo kogokund – inõmisõ' ummih õgapäävätsih rõivih ja rah-varõivih – ja väiga, väiga illos taloehtüs – vana' palgi', lastukatus ja erinevä' haha' maakivituuni' ja nuu' vana' vai kõrdatett aknõraami' ja ussõ'. Kõik siih om väiga' vär-milinõ, ummamuudu ja eisölõkiga', a samah kokko om harmoonilinõ.

Kas sa jo Kanadah elleh alosti' Epifo-liumiga'? Kost sääne nimi ja määnest muusikat Epifolium tege?

Ma olõ muusikat kirotanu' ja salvõstanu' 15. eloaestagast pääle, a julgus tuud tõi-siga' jaka' tull edimäist kõrda Moostõ rah-vamuusigatüütlemisõ festivalil 2010. aes-tagal. Kooni' 2016. aastagani' oll Epifolium sooloprojekt: ma mänge arvudi abiga' kõiki pille (kitarr, bass, kannõl, metallofon, lüük-pilli' jt).

Epifolium tege rahulist instrumentaal-muusikat, mia om inspireerit Eesti luu-dusõst ja rahvamuusikast. Bändi nimi om tulnu' põdrakanõpi ladinakeelitest nimest (*Epilobium augustifolium*) – tä om mu üts lemmikhainost, mia kasus lajalt nii Eestih ku Põhja-Kanadah.

Epifolium caterva. Caterva – ladina keeleh tähendäs „rühm“. Tutvusta' umma vahtsõt ansamblit.

Vahtsõh ansamblih om viis liigõht. Kuslapuu Kaisa (Lonitseera, 6henesq) mäng klaverit, Pihlap Helin viiolit, Ader-mann Mart akustilist kitarri ja Nursi Oskar trummõ. Ma eis' mängi päämätselt basski-tarri nii ku Nedsjäjä Külä Bändihki', mõnõh luuh akustilist ja elektrikitarri. Mi tii rahu-list instrumentaalmuusikat, a bändiga' om

meil helikiil pallõ dünaamilitsõp, abarap ja mitmõkesitsep.

Setomaa värmi' – tuu om ka' su vahtsõ albumi päälkiri, midä esitlet 5. septemb-ril Ilmaveerel. Määnest muusikat säält löüidä' om?

Mi esitle vahtsõ plaadi muusikat ja ma loe ette mõnõ' kotusõ' raamadukõsõst, mia tulõ plaadiga' üteh. Šool aestagal tähistedäs Eesti raamadu 500. aastakka, sis ma panni plaadi mano raamadukõsõ jutukõisiga', kuis kõik sündü, hindäst ja mi muusikat inspi-riirmü' pillilugudõ lättist. Tulõ vällä, õt mitu luku, midä edimält mi pei seto peritoluga',

om siiä' tulnu' muialt. Luumisprotsessi joosul naksi sügäväbält mõtlõmma tuu üle, mia' om seto rahvamuusika. Om tuu muu-sika, midä siih Setomaal täämbätsel pää-väl mängitäs, vai om hoops tuu, midä seto rahvas eis' mäng, ütskõik koh nä omma'? Vai omma' nuu' hoops luu', mia' omma' siih Setomaal luud? Plaadi tutvustamis-kontserdil om lava pääl ka' laulja/kiränik Sommeri Lauri. Piledi' kontserdilõ ja plaatõ ettemüük om Hooandja portaalih.

Küüsse **LEIMA EVELIN**

Tõlknu' Sarvõ Öiõ.

REEDE 05. SEPTILMAVEERE

EPIFOLIUM CATERVA
„SETOMAA VÄRVID”
PLAADIESITLUSKONTSERT
uksed ja restoran kell 17.00
Lauri Sommer kell 19.00
Epifolium caterva 20.00

SÜKÜS KUTS
KÖNÖLAMA!

Kultuuriklubi SETOLUU'
ja setokiilne tiae VEERNA VORKATS
omma' kotussõ' Talina liinah, kohe oodõtas
vahtsit seto keele ja kultuuri huviliisi.

KOH? Tandso- ja kultuurikotõh Modus, Tatari uulits 64.
KIÄ? Oodõdu omma' latsõ' ja täüskasunu', keele mõistja'
ja mittemõistja', mehe' ja naase', poiskõsõ' ja tütrigu'.
MÄÄNDEL AOL? Iisapäivilde kell 18 alatõh 8. septembrist.
MITÄ TETÄS? Könõldas seto keeleh, herätädäs ello
vannu seto sõnnu ja ütleimiisi, säetäs püünele tiaatretükkä,
oldas seto kogokunna seeh nii Talinah ku õgal puul muial.

Lämmi tereh tulõmast, olõmast, ütte hoitmast!

Õnnitlõmi tillõkõist vallakodanikku!
LUCAS VÄLJASTE

SÜNDMUSÕ' SETOMAAL

- 1. september kell 10 tarkusõpäiv
Verska laululava pääl.
- 5. september kell 18 Epifolium caterva
plaadi tutvustuskontsert Ilmaveerel.
- 6. september kell 18 mõrvamüsteerium
1930. aastagil Verskah Reegi majah.
- 12. september kell 19 OUT tiatri etendüs
„Pulmamaja“ Obinitsa tiatriküünüh.
- 13. september kell 19 OUT tiatri etendüs
„Pulmamaja“ Obinitsa tiatriküünüh.
- 14. september kell 12 vanavanõbidõ päiv
Obinitsa muusiumih.
- 18. september kellä 16.30–18
Setomaa orientiirmispäävägu' Kitsõmäkih.
- 19.–21. september kell 16.30 „Igavesti noor“
retriit Ilmaveerel.
- 21. september väiko-maapäiv, Laossina pühä.
- 21. september kell 13 Võromaa juuskmisõ
ja kaumisõ sari – juuskminõ ümbre Verska järve.
- 22. september kell 10 Miktämäe raamadukogo 100.
- 26. september kell 18 mõrvamüsteerium
1930. aastagil Verskah Reegi majah.

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:			
Laine Nõlvand	94	Nikolai Prokopjev	77
Maria Saarela	92	Vaido Kooser	76
Raissa Rassadkina	92	Koit Laanemäe	76
Aino Lummo	89	Aare Kuura	76
Raissa Rogatšova	88	Luule Tuusa	75
Maria Nisu	87	Mihail Matrosov	75
Maria Tillo	86	Olvi Mets	73
Helgi Ubinhain	85	Leili Sillaorg	73
Hulda Helekivi	85	Väino Lõhmus	73
Evald Pähn	83	Hillar Sillaorg	73
Silvia Eelsalu	82	Toivo Paap	73
Viktor Harju	82	Heino Parm	73
Aino Ledjanova	80	Juta Nurmeots	72
Kalju Teppo	80	Lembit Alve	71
Endel Toomemägi	78	Valeri Haak	71
Pille Noon	78	Sirje Laanemäe	71
Viktor Perve	78	Lembit Toomiste	71
Mihhail Bogatov	78	Maie Krahv	71
Senni Tamm	77		

Kaastunnõh
Hõrna Aarelõ kalli
VELE
kaotusõ peräst.
Igävene mälehtüs.
Lillaku, Tammo
ja Timári perre'

Leinämi

† Helju Laur
† Anneli Pirnpuu
† Jaan Hõrn
† Märt Rebane
† Raivo Sai
† Viljar Nurmeots